

**Кыргыз Республикасынын
Улуттук банкы**

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ФИНАНСЫ СЕКТОРУНУН
ТУРУКТУУЛУГУ ЖӨНҮНДӨ
ОТЧЕТ**

2021-жыл жыйынтыгы боюнча

2022-жылдын июнь айы

Бишкек

РЕДАКЦИЯЛЫК КЕҢЕШ

Төрага	Жениш Н.
Кеңештин мүчөлөрү:	Жакыпов М. Каракожаев А. Козубеков А. Лелевкина Э. Султанкулов И.
Жооптуу катчы	Абдырахманов М.

Уюштуруучу: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

Басылма Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинде 2012-жылдын 17-августунда каттоодон өтүп, № 1863 күбөлүккө ээ болгон

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2022

Басылманы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксатысыз кайсы болбосун формада, кандай болбосун каражаттар аркылуу басып чыгарууга жана таркатууга жол берилбейт. Кайра басып чыгарууда жана которууда “Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет” басылмасына милдеттүү түрдө шилтеме келтирүү зарыл

Басылманын мазмунуна тиешелүү суроолор менен төмөнкү дарекке кайрылууга болот:

Бишкек шаары, Чүй проспекти, 168

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

Финансылык туруктуулукка мониторинг жүргүзүү бөлүмү

телефону: (+996 312) 61-22-46

факс: (+996 312) 61-07-30

электрондук почта: mabdyrahmanov@nbkr.kg

Басылма жылына 2 жолу кыргыз, орус жана англис тилдеринде басылып чыгат.

Отчеттогу статистикалык, аналитикалык жана эсептик маалыматтар/баа берүүлөр отчеттук мезгилдин акырына карата абал боюнча келтирилген.

Бул басылмада колдонулган эсепке алуу ыкмалары же мурдагы маалыматтар өзгөрүшү мүмкүндүгүнөн улам, буга чейин жарыяланган маалыматтар өзгөртүлүшү ыктымал, демек 10 жыл ичиндеги маалыматтарга өзгөртүү киргизилиши мүмкүн.

Сандар тегеректелишинен улам, суммасын эсептөөдө акыркы катардагы эсептерде дал келбестиктер келип чыгышы мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын башка басылмалары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету

Басылма Улуттук банктын өткөн жыл ичинде аткарган иши жөнүндө толук маалымат камтылган отчету болуп саналат. Отчетто экономиканын реалдуу секторундагы, финансылык жана тышкы секторлордогу өзгөрүүлөргө баа берүүлөр, Улуттук банктын акча-кредит чөйрөсүндө, банк жана төлөм системалары, банк эмес финансы-кредит уюмдары секторунда кабыл алган чечимдери жана иш-аракеттери тууралуу маалымат, анын ичинде финансылык отчет, Улуттук банк жөнүндө жалпы маалымат жана статистикалык тиркемелер камтылат. Басылма мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде басылып чыгат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени

Басылмада Кыргыз Республикасынын негизги макроэкономикалык жана финансылык көрсөткүчтөрү боюнча статистикалык маалымат камтылат. Улуттук банктын расмий интернет-сайтында мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде жарыяланат.

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

Отчет аркылуу коомчулукка Улуттук банктын инфляциянын негизги факторлору жана Кыргыз Республикасынын тышкы жана ички чөйрөлөрүндө экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөрдү иликтөөнүн жана болжолдоолордун негизинде акча-кредит саясаты чөйрөсүндө кабыл алынган чечимдери тууралуу маалымат берилет. Улуттук банктын расмий интернет-сайтында мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

Басылмада тышкы сектордун өнүгүү тенденциялары чагылдырылат жана анда төлөм теңдеми, тышкы соода жүргүзүү, эл аралык камдар, тышкы карыз жана эл аралык инвестициялык позициялар, ошондой эле төлөм теңдемин түзүүдө колдонулуучу метамаалыматтар жана маалымат базасы камтылат. Чейрек сайын - февраль, июнь, август, ноябрь айларында кыргыз, орус жана англис тилдеринде басылып чыгат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик актылары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан кабыл алынган жоболор, нускоолор жана башка ченемдик укуктук актылар. Журнал болжолу менен ай ичинде бир жолу мамлекеттик жана расмий тилдерде басылып чыгат.

Улуттук банктын басылмалары бекитилген тизмеге ылайык таркатылат, ошондой эле Улуттук банктын расмий интернет-сайтында www.nbkr.kg/Басылмалар дареги боюнча жайгаштырылат.

МАЗМУНУ

КИРИШҮҮ	6
НЕГИЗГИ ТЫЯНАКТАР	8
I. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫК ЖАНА ФИНАНСЫЛЫК КОНЪЮНКТУРА	9
1.1. Макроэкономикалык шарттар жана тобокелдиктер.....	9
1.2. Финансы секторунун түзүмү	17
1.3. Финансы рынокторунун абалы.....	19
1.4. Кыймылсыз мүлк рыногу.....	22
II. БАНК СЕКТОРУ	28
2.1. Банк секторун өнүктүрүүнүн негизги тенденциялары.....	28
2.2. Банк секторунда орун алган тобокелдиктер.....	32
2.2.1. Кредиттик тобокелдик	32
2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги.....	39
2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги.....	40
2.2.4. Валюта тобокелдиги.....	41
2.2.5. Пайыздык тобокелдик.....	43
2.2.6. “Дуушарлануу” тобокелдиги	44
2.2.7. Өлкөлүк тобокелдик	45
2.3. Банк секторун “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү	46
2.3.1. Кредиттик тобокелдикти “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү	46
2.3.2. Ликвиддүүлүк тобокелдигин “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү.....	47
2.3.3. Рыноктук тобокелдиктерди “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү.....	48
III. БАНК ЭМЕС ФИНАНСЫ-КРЕДИТ УЮМДАРЫ	49
3.1. Негизги тенденциялар	49
3.2. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын тобокелдиктери	52
3.3. Банк эмес финансы-кредит уюмдар секторун стресс-тесттен өткөрүү	56
IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАЛАРЫ	58
V. БАНК СЕКТОРУНУН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУНУ ӨРКҮНДӨТҮҮ	62
ГЛОССАРИЙ	65
КЫСКАРТУУЛАРДЫН ТИЗМЕСИ	67

КИРИШҮҮ

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан 2012-жылдан тартып жарыяланып келет. Отчеттун негизги максаты – коомчулукка республиканын финансы системасынын туруктуулугуна жалпы баа берүү жөнүндө маалымдоо саналат.

Финансылык туруктуулук дегенден улам финансылык тең салмаксыздык жана таасирлер орун алган шартта да финансылык ортомчулук милдетин аткарууга өбөлгө түзгөн финансы мекемелеринин, финансы рынокторунун жана төлөм системаларынын жөнгө салынган жана үзгүлтүксүз ишин түшүнүү зарыл.

Жүргүзүлгөн мониторингдин жана финансылык туруктуулукка талдап-иликтөөлөрдүн натыйжалары Улуттук банк акча-кредит саясатынын негизги багыттарын иштеп чыгууда жана банк ишин жөнгө салууда, ошондой эле Кыргыз Республикасынын финансы-кредит уюмдарын өнүктүрүү стратегияларын иштеп чыгууда эске алынат.

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет финансы рыногунун катышуучулары жана финансылык туруктуулук маселелерине кызыгуусун арткан жактар үчүн каралган.

КЫСТЫРМАЛАРДЫН ТИЗМЕСИ

1-кыстырма.	Турак жай менен камсыз болуу индекси	26
2-кыстырма.	Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүүсүнүн банк секторуна тийгизген таасирин стресс-тесттен өткөрүү	27
3-кыстырма.	Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: кредиттөө	36
4-кыстырма.	Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: ири кардарлар	37
5-кыстырма.	Кредиттик жана валюта тобокелдиктери.....	42
6-кыстырма.	Концентрациялануу индексинин негизинде БФКУ секторунун ишине баа берүү...	54

НЕГИЗГИ ТЫЯНАКТАР

2021-жылы Кыргыз Республикасынын экономикалык жигердүүлүгү 2020-жылдагы олуттуу төмөндөөдөн кийин калыбына келиши орточо тенденцияны көрсөткөн.

Экономикада инфляциялык процесстердин күч алышы байкалган, анын негизги себеби катары өлкөдө социалдык-маанилүү товарларга жана КММга баалардын өсүшү саналган.

Отчеттук мезгилде банк секторунун активдер, капитал, депозиттик база, капитал сыяктуу негизги көрсөткүчтөрүнүн өсүшү белгиленген.

Банк секторунда системалуу тобокелдиктер сакталып турган, бирок алар “орточо” катары бааланган. Банк сектору капитал шайкештигинин жогору деңгээлине ээ, бул мындан ары финансылык ортомчулук деңгээлин, иш натыйжалуулугун жогорулатуу жана келечекте банк секторунун туруктуулугун камсыз кылуу үчүн потенциалга ээ экендигин тастыктайт.

Системалуу мааниге ээ жана маанилүү төлөм системаларында тобокелдик деңгээли жол берилген чекте болгон жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында жана төлөм системаларынын эрежелеринде каралган тобокелдиктерди, ликвиддүүлүктүн сакталып турган жогору деңгээлин тескөө механизмдерине, камсыздандыруу депозиттеринин жана алдын ала төлөм системасына шартталган.

Финансы-кредит уюмдарынын ишин жөнгө салган ченемдик укуктук базанын өнүгүүсү негизинен, коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу банк системасында түптөлгөн кризистин кесепеттерин текшилөөгө, финансы-кредит уюмдарына банк кызмат көрсөтүүлөрүн сунуштоо мүмкүнчүлүктөрүн жана бирдей укуктук чөйрөнү түзүүгө багытталган.

I. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫК ЖАНА ФИНАНСЫЛЫК КОНЬЮНКТУРА

1.1. Макроэкономикалык шарттар жана тобокелдиктер

2021-жылы Кыргыз Республикасында экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келишинин орточо тенденциясына COVID-19 пандемиясынын кесепеттери жана алтын кенин казып алуу секторунда өндүрүш көлөмүнүн терс динамикасы таасирин тийгизген.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баанын жогорулашы, анын натыйжасында өлкөдө социалдык жактан маанилүү товарларга баалардын жогорулоосу, ошондой эле КММга баанын өсүшү КБИнин салыштырмалуу жогорку деңгээлде өсүшүнө түрткү берген.

Мамлекеттик финансы секторунда экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келиши алкагында кирешелердин жана чыгашалардын өсүшү байкалган, бул кыйла тең салмактуу бюджеттик саясатты жүргүзүүгө өбөлгө түзгөн. Түптөлгөн тарыхый тышкы жана ички булактардын эсебинен каржыланган.

Тышкы шарттар

Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө 2020-жылы мамлекеттик колдоо чараларынан жана бюджет жана акча-кредит саясатын кыйла жеңилдетүүдөн улам 2021-жылы экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келиши байкалган. Муну менен катар глобалдуу финансылык рыноктордогу суроо-талаптын кыйла жанданышы өлкөлөрдө инфляциялык процесстердин күч алышына олуттуу таасирин тийгизген, бул отчеттук жылы алардын акча-кредит саясаттарын катуулатууга алып келген.

Казакстан экономикасынын көрсөткүчтөрү 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча пандемияга чейинки деңгээлге жетүү менен калыбына келтирүүчү ишенимдүү өсүштү көрсөткөн. Отчеттук жылы Казакстан ИДӨсүнүн өсүшү 4,0 пайызды түзгөн. Өлкөнүн экономикалык жигердүүлүгүнүн калыбына келиши дүйнөлүк экономиканын жанданышы, мамлекет тарабынан кризиске каршы чаралардын көрүлүшү, карантиндик чектөөлөрдү жеңилдетүү, экономиканын өндүрүү иши жүргүзүлбөгөн секторлорунда инвестициялоону демилгелөө, калктын эмгек акысынын көбөйүшү менен шартталган. Экинчи жагынан, экономикалык өсүштүн дароо калыбына келиши жана ички керектөө суроо-талабынын жогорулашы өлкөдө жогорку деңгээлдеги инфляция менен коштолгон. Белгиленгендерди эске алганда, Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын эсептик чени планга ылайык экинчи жарым жылдыктын башталышынан тарта жогорулап, жылдын акырында 9,75 пайызга жеткен.

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча Россия экономикасында 4,7 пайызга ишенимдүү өсүш белгиленген, бул 2020-жылдагы 2,7 пайызга төмөндөөнү толугу менен компенсациялаган. Кыйла тез өсүш экономиканын көпчүлүк тармактарында катталган. Алсак, 2021-жылы экономиканын өсүшүнө өндүрүш тармактары жана керектөө суроо-талабына багытталган тармактар алгылыктуу салым кошкон. Кароого алынып жаткан жыл ичинде мунайга баанын салыштырмалуу жогору болушу, өнүккөн өлкөлөрдүн экономикасынын тездеши, ошондой эле санкциялык кысымдын кескин күч албашы россия экономикасы үчүн алгылыктуу факторлордон болгон. Ички факторлордун арасынан керектөө кредиттери менен колдоого алынган, суроо-талаптын калыбына келиши белгиленген. Кредиттөөнүн жогорку деңгээлде өсүшү, реалдуу эмгек акынын өсүшү жана жогорку инфляциялык күтүүлөргө шартталган, үй чарбаларынын жыйым топтоо жөндөмдүүлүгүнүн начардыгы менен керектөө активдүүлүгүнүн өсүшү колдоого алынган. Өсүшкө ыктаган ички жана тышкы суроо-талап жана жогорку корпоративдик пайда инвестициялык активдүүлүк менен колдоого алынган. Ошону менен бирге эле, суроо-талапты

ыкчам активдештирүү туруктуу инфляциялык басымды түзгөн. Түптөлгөн тенденцияны эске алганда, негизги чен жыл ичинде 4,25 пайыздан 8,50 пайызга чейин жогорулаган.

Кытайда экономикалык өсүш арым 2021-жылы пандемиянын терс таасирлерине байланыштуу басаңдашына карабастан жана 2020-жылдагы төмөн базанын таасиринен улам акыркы он жыл ичинде 8,1 пайызды түзүү менен эң жогорку болгон.

Ички шарттар

Ички дүң өнүм

Кыргыз Республикасынын экономикалык өнүгүү көрсөткүчү кароого алынып жаткан мезгилдин – 2021-жылдын IV чейрегинин акырында гана алгылыктуу чекте акырындап өзгөрүүнү көрсөткөн. Жыл жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн өсүш арымы 2020-жылы 8,4 пайызга олуттуу төмөндөөдөн кийин 3,6 пайыз чегинде оң көрсөткүчкө жеткен. Жылдын акырына карата калыбына келүү тенденциясы негизинен тиешелүү мезгилдин акырында белгиленген өнөр жайдагы өсүш жана кызмат көрсөтүү секторундагы планга ылайык өсүш менен шартталган. Ошол эле учурда айыл чарбасы жана курулуш сыяктуу тармактарда түптөлгөн алгылыксыз жагдай ИДӨнүн жыйынтыктоочу өсүш арымына ооздуктоочу таасирин тийгизген.

ИДӨ дефлятору 16,0 пайыз өлчөмүндө оң түптөлгөн, бул 2020-жылдагыга караганда 9,9 п.п. жогору.

ИДӨнүн өсүшүнө 2021-жылдын басымдуу бөлүгүндө ишенимдүү алгылыктуу динамиканы көрсөткөн кызмат көрсөтүү сектору көбүрөөк салым кошкон. Коронавирус инфекциясынын басаңдашы алкагында транспорт ишинде (+18,0 пайыз), маалымат жана байланышта (+12,9 пайыз), дүң жана чекене соодада (+11,4 пайыз) жана башкаларда жакшыруу байкалган.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде өнүгүү динамикасы алгылыксыз чекте катталган өнөр жай мезгилдин акырына карата 7,2 пайыз өлчөмүндө алгылыктуу өсүшкө жеткен. Пайдалуу кендерди казып алуу жыл жыйынтыгы боюнча 21,2 пайызга көбөйүү менен өтүп жаткан жылдын январь айынан июнь айына чейин ишенимдүү өсүштү көрсөткөн. Иштеп чыгуу өнөр жайынын жыл жыйынтыгы боюнча көрсөткүчү (+7,0 пайыз) “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларынын өндүрүшү менен олуттуу начарлаган, ал жыл бою терс динамиканы көрсөтүп, кароого алынып жаткан мезгилдин декабрь айында гана (+)1,0 пайызга жеткен. Алсак, “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын кошпогондо, иштеп чыгуу өнөр жайынын өсүшү 2021-жылы 17,7 пайызды түзгөн. “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, ИДӨ 2021-жылы 3,9 пайыз (2020-жылдын тиешелүү мезгилинде төмөндөө 8,9 пайыз) чегинде катталган.

Айыл чарбасында 2021-жылы өндүрүш көлөмүнүн кыскарышы (5,0 пайызга) жаратылыш-климаттык: кургакчылык, ирригациялык системалардагы көйгөйлөр, натыйжада, сугат суусунун тартыштыгы сыяктуу факторлор менен шартталган, булар белгилүү бир айыл чарба өсүмдүктөрүнүн түшүмдүүлүгүнүн азаюусуна алып келген. Алсак, өсүмдүк өстүрүү 11,6 пайыз төмөндөөнү көрсөткөн. Курулуш секторунда көрсөткүчтүн төмөндөөсү (4,8 пайызга) ички сыяктуу эле (4,9 пайыз), тышкы (10,0 пайыз) каржылоо булактарынын кыскарышы эсебинен негизги капиталга инвестициялардын көлөмүнүн кыскарышынан, ошондой эле курулуш материалдарына баанын өсүшүнөн улам белгиленген.

1.1.1-таблица. Иштин айрым бир түрлөрүнүн ИДӨгө салымы

	2020-ж.			2021-ж.		
	Салыштырма салмагы, пайыздар	Өсүш арымы, пайыздар	Өсүшкө салымы, пайыздык пункттар	Салыштырма салмагы, пайыздар	Өсүш арымы, пайыздар	Өсүшкө салымы, пайыздык пункттар
ИДӨ	100,0	-8,4	-8,4	100,0	3,6	3,6
Айыл чарба, токой чарбасы жана балык уулоочулук	13,6	0,9	0,1	14,7	-5,0	-0,7
Өнөр жайы	19,2	-7,0	-1,3	18,3	7,2	1,4
<i>Пайдалуу кендерди казып алуу</i>	1,2	-18,5	-0,3	1,9	21,2	0,3
<i>Иштетүү өндүрүшү (Кайра иштетүү өнөр жайы)</i>	14,5	-7,1	-1,0	13,5	7,0	1,0
<i>Электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыздоо (жабдуу)</i>	3,3	2,6	0,1	2,7	1,2	0,0
<i>Суу менен камсыздоо, тазалоо, калдыктарды иштетүүчү жана кайра пайдалануучу чийки затты алуу</i>	0,3	-1,9	0,0	0,3	28,3	0,1
Курулуш	10,0	-15,6	-1,5	8,3	-4,8	-0,5
Көрсөтүлгөн кызматтар	46,4	-9,8	-4,6	45,2	6,5	3,0
<i>Дуң жана чекене соода; автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо</i>	16,4	-14,8	-2,6	17,5	11,4	1,9
<i>Транспорт иш чөйрөсү жана жүктөрдү сактоо</i>	3,1	-30,4	-1,2	3,5	18,0	0,6
<i>Маалымат жана байланыш</i>	2,7	-4,0	-0,1	2,6	12,9	0,4
<i>Башкалар</i>	24,2	-2,9	-0,7	21,6	0,9	0,2
Азык-түлүктөн таза (субсидияларды эсептен алып салуу менен) салыктар	10,8	-8,4	-1,1	13,5	3,6	0,4

Булагы: КР УСК

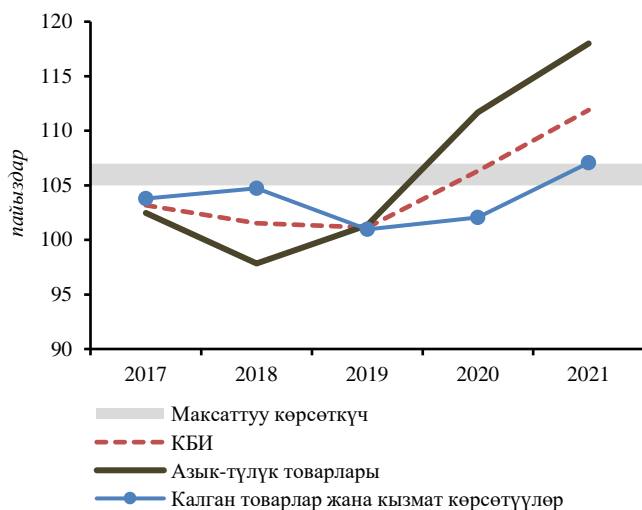
Инфляция

2021-жылы баа декабрь айында жылдык мааниде 11,2 пайызды түзүү менен (июнь айында – 14,2 пайыз) салыштырма жогорку деңгээлде турган. Буга дүйнө жүзүндө сыяктуу эле, ЕАЭБ өлкөлөрүндө да баанын жогорулоо тенденциясы, ошондой эле керектөө активдүүлүгүнүн акырындап калыбына келиши өбөлгө түзгөн.

Мунайга дүйнөлүк баанын, анын натыйжасында Россия мунай иштетүү заводдорунда мунай заттарын берүү наркынын өсүшү азык-түлүктөн башка инфляциянын өсүшүнө кошумча салым кошкон. Мына ушул өсүш факторлоруна таянсак, ошондой эле өндүрүштүк-логистикалык ырааттуулукту эске алганда, жалпысынан КБИ кыйла жогорку деңгээлде түптөлгөн. Ошону менен бирге эле алкогольдук ичимдиктер жана тамеки продукцияларына акциздин жогорулашы алкагында тиешелүү топко баанын өсүшү байкалган.

COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышынан улам түптөлгөн кризис учурунда Улуттук банк, мурдагыдай эле, тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугун камсыздоо багытында ишин жүргүзгөн.

1.1.1-график. Кыргыз Республикасында КБИ (жыл башынан тартып өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата топтолмо)

Булагы: КР УСК

өсүшү алкагында, КБИге жемиштер жана жашылчалар, нан азыктары жана акшак, эт, май жана тоң майлар жана кант (жалпы салымы – 5,5 пайыздык пункт) сыяктуу продукциялар негизги салым кошкон.

Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда түптөлгөн жана региондогу туруксуз геосаясий жагдайды эске алганда, 2022-жылы азык-түлүк товарларына баанын жогорулоо тобокелдиги сакталып турат.

1.1.2-график. Кыргыз Республикасында КБИ жана ФАО индексинин динамикасы

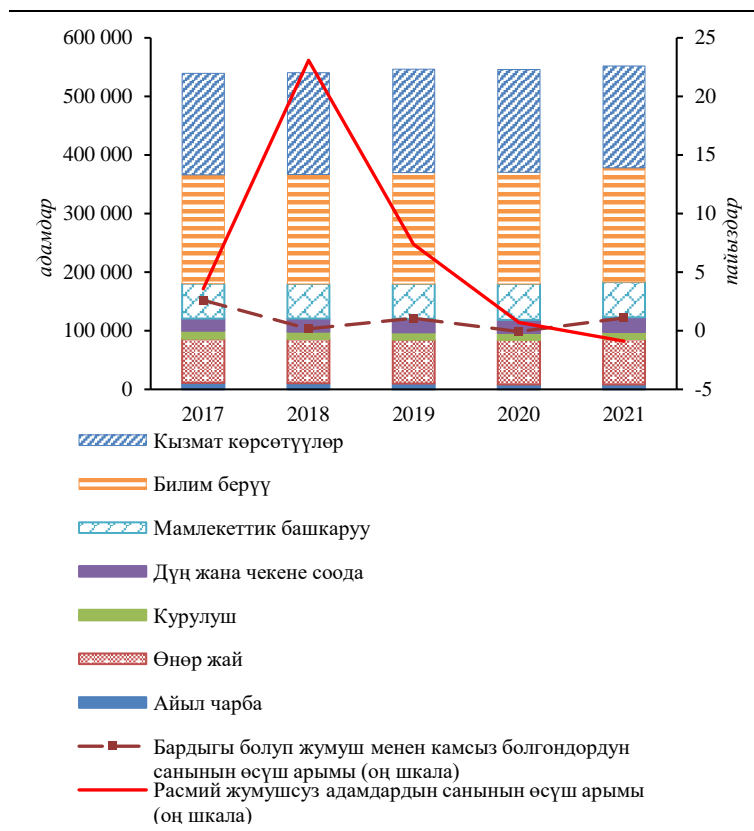
Булагы: КР УСК, www.fao.org

Негизи инфляциянын өсүшү 2021-жылдын биринчи жарымында азык-түлүк товарларына баалардын кескин өсүшү (жылдык мааниде) менен шартталган (2020-жылдын декабрь айына салыштырганда 2021-жылдын декабрь айында баа 13,3 пайызга жогорулаган). Кыргызстан экономикасында азык-түлүк товарларынын көпчүлүк үлүшү импорттолуп алынат, ушундан улам азык-түлүккө баанын кыйла өсүшү байкалаарлык. Негизинен кошуна өлкөлөргө эти экспорттоо көлөмүнүн өсүшүнөн, кышында кардын аз жаашынан жана жайдын ысык июнь-август айларындагы кургакчылыктан улам жайында айыл чарба талааларында сугаттын жетишсиздигине байланыштуу кыйынчылыктардын жана чөпкө баанын

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде дүйнө жүзүндө, анын ичинде Кыргызстанда да инфляциялык басымдын жогорулоосу байкалган. Азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баанын өсүшү глобалдуу инфляцияга негизги түрткү берүүчү болгон, мындан тышкары дүйнөнүн көпчүлүк өлкөлөрүндө мамлекеттик колдоо боюнча масштабдуу чаралар азык-түлүккө кошумча кысым жасашты. 2021-жылы ФАОнун бардык негизги товардык топтору боюнча баанын өсүшү катталган. Мында көбүнчө дан эгиндеринин, өсүмдүк майларынын, сүт азыктарынын, эттин жана канттын индекси өскөн.

Эмгек рыногу жана эмгек акы

1.1.3-график. Расмий иштегендердин жана жумушсуздардын саны

Булагы: КР УСК

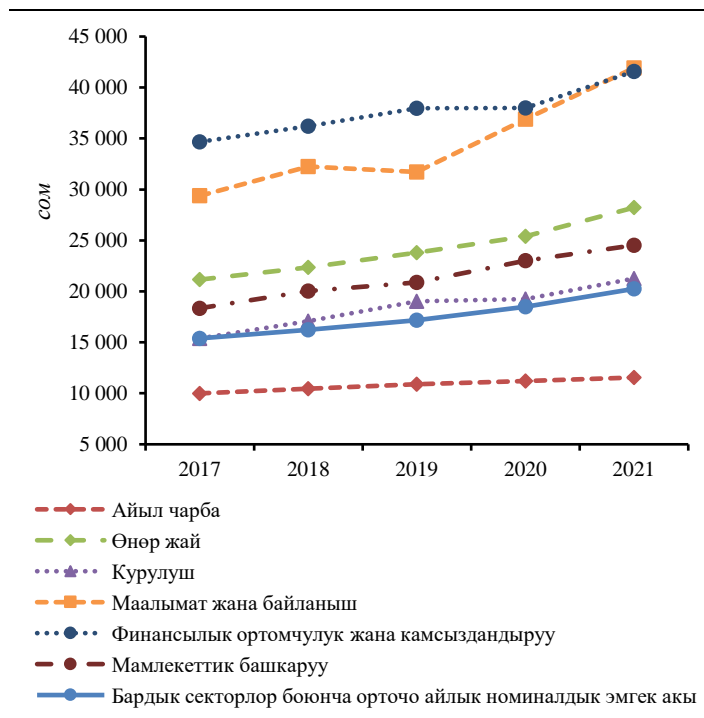
калктын 2,9 пайызын түзгөн, бул экономикадагы калыбына келтирүү процесстерине байланыштуу болгон. Экономиканын дээрлик бардык тармактарында мезгилдин жыйынтыгы боюнча түзүлгөн жумуш орундарынын санынын көбөйгөндүгү байкалган.

Отчеттук мезгилде эмгекке жөндөмдүү калк иштеген негизги секторлор катары мурдагыдай эле, билим берүү (35,3 пайыз), кызмат көрсөтүүлөр (31,5 пайыз) жана өнөр жай (14,0 пайыз) белгиленген. Расмий маалыматтарда акыркы беш жыл ичинде жумуш менен камсыз болгон калктын саны жалпысынан анчалык деле өзгөрбөгөндүгүн белгилөөгө болот.

Кыргыз Республикасынын Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлигинин маалыматына ылайык, жумуш менен камсыздоо боюнча мамлекеттик органдарда жумуш издеп катталгандардын саны 2022-жылдын 1-январына карата 99,3 миң адамды түзгөн, бул 2021-жылдын ушул эле күнүнө салыштырганда 0,6 пайызга көп, булардын ичинен катталган жумушсуздардын саны 76,0 миң адамды түзгөн же 0,9 пайызга аз. Каттоодо турган жана катталган жумушсуздардын ортосундагы айырманы сунушталган иштен эки жолу баш тарткандар, ошондой эле катталган күндөн тартып 10 календардык күн ичинде ыйгарым укуктуу мамлекеттик органга барбаган жарандар түзөт.

Катталган жумушсуздар деңгээли 2020-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 0,1 п.п төмөндөө менен экономикалык жигердүү

1.1.4-график. Ишканалардын жана уюмдардын кызматкерлеринин экономикалык иш түрү боюнча ай ичиндеги орточо номиналдык эмгек акысы

Булагы: КР УСК

Мамлекеттик бюджет

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде операциялык иштен мамлекеттик бюджетке түшүүлөр пандемияга байланыштуу чектөөлөрдүн жеңилдетилишинен улам экономикалык жигердүүлүктүн артышы белгиленген шарттарда өскөн. Ошону менен бирге эле өлкөдө керектөө бааларынын өсүшүнүн тездешти, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин салыктык администрлөөнү жакшыртуу жана салык менен бажы жол-жоболоруна санарип технологияларын киргизүү боюнча активдүү жүргүзүлүп жаткан чаралары салыктык түшүүлөрдүн өсүшүнө өбөлгө түзгөн. Мамлекеттик бюджеттин кирешелер түзүмүндө салык кирешелеринин үлүшү 2020-жылдагы 70,3 пайыздан 2021-жылы 72,1 пайызга чейин көбөйгөн. Жалпысынан, операциялык иштен кирешелер 2021-жылы 209,8 млрд сомду (ИДӨгө карата 29,0 пайыз) түзгөн, бул өткөн жылдагыга караганда 38,0 пайызга көп.

Мындан тышкары, мамлекеттик бюджеттин операциялык ишке чыгашалары өткөн жылдагыга салыштырганда 12,2 пайызга өсүү менен 165,3 млрд сомду (ИДӨгө карата 22,9 пайыз) түзгөн. “Жалпы багыттагы мамлекеттик кызмат”, “билим берүү” жана “коргоо, коомдук тартип” чыгашалар статьяларынын көлөмү боюнча негизгилеринен болушкан. “Экономикалык маселелер” (+57,1 пайыз) жана “саламаттыкты сактоо” (+49,7 пайыз) багыттары боюнча эң жогорку өсүш арымы байкалган.

Финансылык эмес активдерди сатып алууга бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгуусу 46,3 млрд сомду (ИДӨгө карата 6,4 пайыз) түзгөн, бул 2020-жылдагы деңгээлинен 1,9 эсеге же 21,9 млрд сомго жогору.

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы бир жыл мурдагы ИДӨгө карата 3,3 пайыздан ИДӨгө карата 0,2 пайызга чейин кыскарган. Бюджеттин тартыштыгын каржылоо ички сыяктуу эле, тышкы булактардын эсебинен жүзөгө ашырылган. Ички булактардын эсебинен таза каржылоо 5,3 млрд сомду, тышкы булактардын эсебинен – 12,5 млрд сомду түзгөн.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде экономикалык иштин бардык түрлөрү боюнча эмгек акынын өсүшү жагында алгылыктуу динамика белгиленген. 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин ай ичиндеги орточо номиналдык эмгек акысы 20,2 миң сомду түзүү менен 2020-жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 9,6 пайызга өскөн. Ай ичиндеги орточо эмгек акынын өсүш арымынын кыйла жогорулоосу транспорт иш чөйрөсү жана жүктөрдү сактоодо (27,9 пайыз), саламаттыкты сактоо жана калкты социалдык тейлөөдө (18,4 пайыз), ошондой эле кесиптик, илимий жана техникалык иште (15,7 пайыз) белгиленген. Реалдуу эмгек акы 2020-жылдагы тиешелүү мезгилге салыштырганда 2021-жылы 2,1 пайызга төмөндөгөн.

1.1.2-таблица. Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетинин негизги параметрлери

	2020-ж.		2021-ж.	
	млрд сом	ИДӨгө %	млрд сом	ИДӨгө %
Жалпы кирешелер (финансылык эмес активдерди сатууну кошо алганда)	152,1	25,3	209,9	29,0
анын ичинде: операциялык иштен кирешелер	152,1	25,3	209,8	29,0
финансылык эмес активдерди сатуу	0,1	0,0	0,1	0,0
Жалпы чыгашалар (финансылык эмес активдерди сатып алууну кошо алганда)	171,9	28,6	211,7	29,3
анын ичинде: операциялык иштен чыгашалар	147,4	24,5	165,3	22,9
финансылык эмес активдерди сатып алуу	24,5	4,1	46,4	6,4
Тартыштык (-) / Профицит (+)	-19,7	-3,3	-1,8	-0,2
Баштапкы тартыштык (-) / профицит (+)	-11,3	-1,9	6,7	0,9
Бюджетти каржылоо	29,2	4,8	17,8	2,5
Тышкы каржылоо	20,1	3,3	12,5	1,7
Ички каржылоо	9,1	1,5	5,3	0,7

Булагы: КР ФМ

2021-жылдын акырына карата абал боюнча мамлекеттик карыздын өлчөмү 436,6 млрд сомго же ИДӨгө карата 60,4 пайызга жеткен, ал эми ушундай эле көрсөткүч 2020-жылдын акырына карата 407,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 67,6 пайызды түзгөн. Мамлекеттик карыздын түзүмүндө тышкы карыз алышуулардын жогорку үлүшү (83,4 пайыз) сакталып калган.

Кыйла ири кредиторлор болуп Кытай, Эл аралык өнүктүрүү ассоциациясы (МАР) жана Азия өнүктүрүү банкы (АӨБ) саналат, булар боюнча мамлекеттик тышкы карыздын бүтүндөй портфели 72,6 пайызды түзөт. Андан ары тиешелүүлүгүнө жараша 7,9 жана 5,1 пайыз менен ЭВФ жана Япония турат.

Ички карыз портфели 97,7 пайыз мамлекеттик казына облигацияларын (МКО) жана 1,3 пайыз мамлекеттик казына векселдерин (МКВ) камтыган мамлекеттик баалуу кагаздарынан турат. Калган бөлүгү (0,9 пайыз) Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин индекс белгиленген жыйымдары боюнча милдеттенмелерине туура келет.

Макроэкономикалык тобокелдиктер

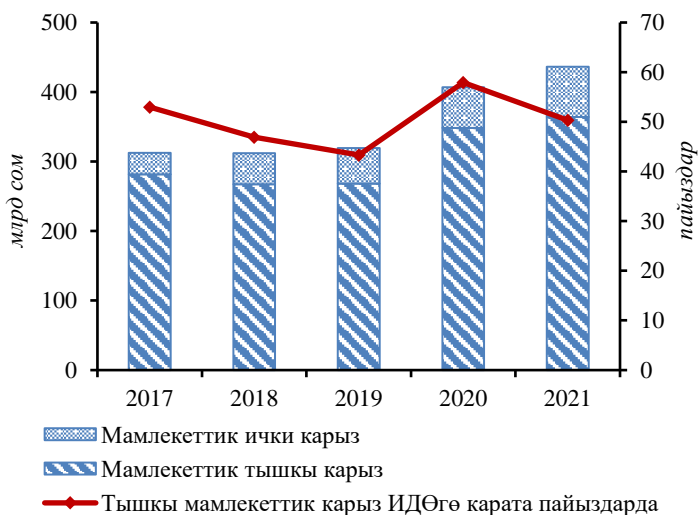
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде Кыргыз Республикасынын жана өлкөнүн соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикасы COVID-19 пандемиясынын жайылышына жана геосаясий тобокелдиктердин күчөшүнө байланыштуу белгисиз абалда болгон. Өлкөнүн ири “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларында продукцияны чыгаруу көлөмүнүн кыскарышы жана өндүрүш көлөмүнүн андан ары кыскаруу тобокелдиги (план боюнча төмөндөө менен бирге) Кыргыз Республикасында ИДӨнүн калыптанышына терс салым кошот. Тышкы экономикалык чөйрөдө региондо орун алып турган геосаясий тобокелдиктер жана дүйнөлүк рыноктордогу проинфляциялык тобокелдиктер да өлкөдө макроэкономикалык жагдайдын турукташуусуна ооздуктоочу таасирин тийгизет.

2022-жылы энергия продукцияларына, металлга жана айыл чарба продукцияларына дүйнөлүк котировкалар жогору мааниде күтүлүүдө, бул түздөн-түз глобалдуу инфляцияга көбүрөөк таасирин тийгизет.

Азык-түлүк инфляцияга таасирин тийгизген маанилүү факторлордун бири болуп экономика структурасында импорттолуучу товарлардын үлүшүнүн жогору болушу саналат. Ошентип, азык-түлүккө баанын жогору болушу тобокелдиги уланууда.

Коомдук транспортко, электр энергиясына, ысык сууга жана жылуулукка тарифтердин жогорулашына байланыштуу кошумча инфляциялык тобокелдиктер 2022-жыл бою баага таасирин тийгизмекчи. Мындан тышкары, азык-түлүк товарларына баанын өсүшүнүн жалпы дүйнөлүк тенденциясынын уланышы, ошондой эле региондогу геосаясий жагдайдын курчушу алкагында Кыргызстанда баанын жогорулоо тобокелдиги сакталууда.

1.1.5-график. Мамлекеттик карыздын абалы

Экономикалык өнүгүүнү тезинен калыбына келтирүүнү каржылоо үчүн өлкө өкмөтү салыктык администрлөөнү жакшыртуу жана эл аралык финансылык уюмдардын жеңилдетилген насыяларын тартуу боюнча жигердүү иш жүргүзгөн. Мамлекеттик карыздын түзүмүндө тышкы карыз алышуунун жогорку үлүшү сакталып турат. Ушуга байланыштуу тышкы мамлекеттик карыздын сомдун алмашуу курсунун өзгөрүүсүнө ийкемдүүлүгү келечекте мамлекеттик карыздын туруктуулугуна олуттуу деңгээлде терс таасирин тийгизиши мүмкүн.

Булагы: КР ФМ

1.2. Финансы секторунун түзүмү

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун институционалдык түзүмүн коммерциялык банктар жана башка финансылык институттар түзөт.

1.2.1-таблица. Финансы секторунун институционалдык түзүмү
(финансылык институттардын саны)

Финансы институттары	2017	2018	2019	2020	2021
Коммерциялык банктар	25	25	24	23	23
Башка финансылык компаниялар, анын ичинде:	688	689	660	637	607
Банктык эмес финансы-кредит уюмдары (БФКУ), анын ичинде:	657	665	637	617	604
Микрофинансылык уюмдар, анын ичинде:	150	142	137	134	133
микрокредиттик компаниялар	96	95	89	87	86
микрокредиттик агенттиктер	47	39	39	38	37
микрофинансылык компаниялар	7	8	9	9	10
Адистештирилген финансы-кредит уюму	1	1	1	1	1
Кредиттик бюролору		2	2	2	2
Кредиттик союздар	110	106	95	92	88
Алмашуу бюролору	396	413	401	387	379
Гарантиялык фонд ААКсы		1	1	1	1
Камсыздандыруу компаниялары	19	17	17	17	-
Инвестициялык фонддор	9	4	3	-	-
Фондулук биржалар	1	1	1	1	1
Пенсиялык фонддор	2	2	2	2	2

Булагы: Коммерциялык банктар, БФКУ, КР УСК, Мамлекеттик финансылык көзөмөл

2021-жылдын акырында банктардын жана БФКУнун активдери 394,0 млрд сомду же ИДӨгө карата 54,5 пайызды түзгөн.

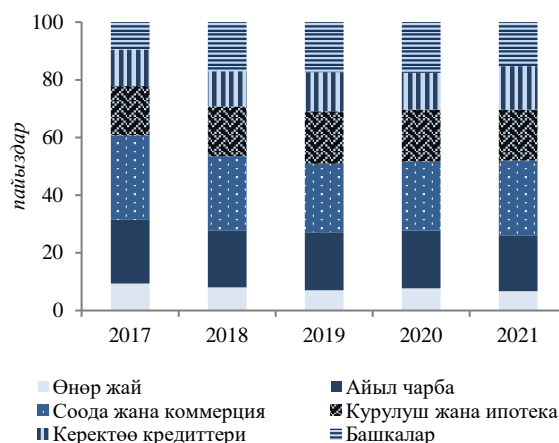
Финансы секторунун чогуу алгандагы кредит портфели отчеттук жылдын акырына карата 209,8 млрд сомду же ИДӨгө карата 29,0 пайызды түзгөн. Финансы секторунун кредит портфелинде банктардын кредиттеринин үлүшү 0,9 пайыздык пунктка азайган жана 2021-жылдын акырына карата 86,6 пайыз чегинде катталган (1.2.1-график).

1.2.1-график. Кредит портфелинин түзүмү

Булагы: КБ жана БФКУ

1.2.2-график. Финансы секторунун кредит портфелинин тармактык түзүмү

Булагы: КБ жана БФКУ

Коммерциялык банктардын кредит портфелинин тармактык түзүмүндө мурдагыдай эле соода чөйрөсүндө кредиттердин жогору деңгээлде концентрацияланышы белгиленген, ал эми БФКУда жогорку деңгээлдеги концентрация керектөө кредиттеринде байкалат. Финансы секторунун кредит портфелинин чогуу алгандагы үлүшү экономиканын көрсөтүлгөн тармактарында кароого алынып жаткан жылдын акырына карата кредиттердин жалпы көлөмүндө 41,2 пайызга жеткен жана 86,5 млрд сомду түзгөн (1.2.2-график).

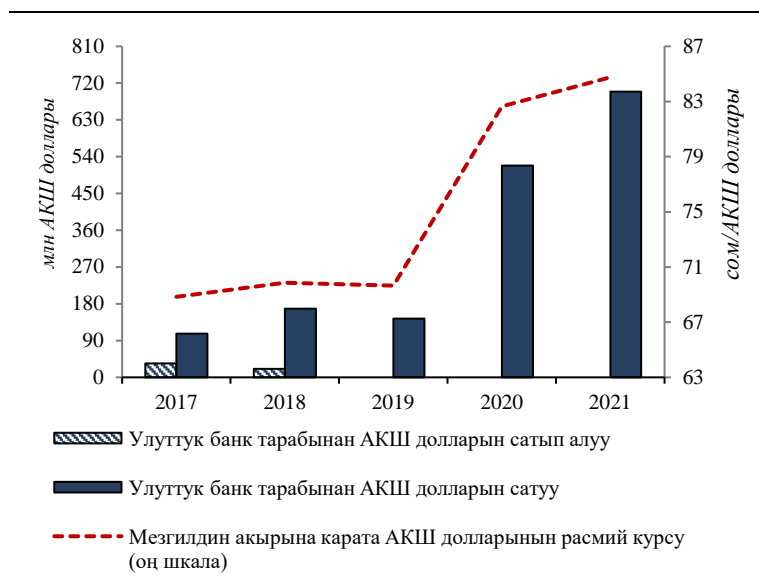
1.3. Финансы рынокторунун абалы

2021-жылы валюта рыногундагы жагдай туруктуу бойдон калган. Чет өлкө валютасына суроо-талаптын анын сунушунан арткан айрым мезгилдерде Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текишилөө үчүн өзгөрүлмө алмашуу курсунун колдонуудагы режимине ылайык валюта интервенцияларын жүргүзгөн. Акча рыногунда бүтүмдөрдүн көлөмү 2020-жылга салыштырганда жогору түптөлгөн. Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногунда узак мөөнөттүү баалуу кагаздар кыска мөөнөттүүлөргө салыштырганда ички сыяктуу эле, тышкы инвесторлор үчүн да кыйла өтүмдүү болушун улантууда. Улуттук банктын ноталар рыногунун отчеттук мезгилде кеңейүүсү белгиленген.

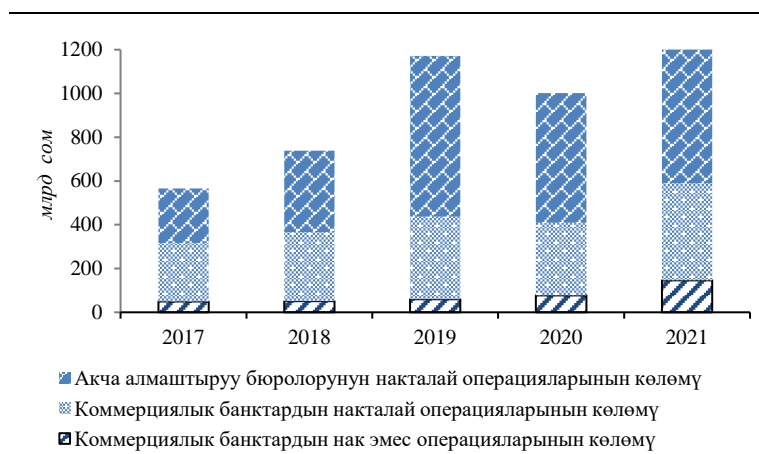
1.3.1. Валюта жана акча рынокторунун абалы

Валюта рыногу

1.3.1.1-график. Валюта рыногунда Улуттук банктын интервенцияларынын динамикасы

1.3.1.2-график. Операциялардын түрлөрү боюнча чет өлкө валютасын сатып алуу жана сатуу көлөмү (сом эквивалентинде)

Булагы: Улуттук банк

Ички валюта рыногундагы жагдай чет өлкө валютасына суроо-талаптын сунуштан артышына карабастан, салыштырмалуу туруктуу бойдон калган. Отчеттук жыл ичинде сомдун алмашуу курсу 82,6498 сом/АКШ долларынан 84,8113 сом/АКШ долларына чейинки диапазондо өзгөрүп турган жана 2020-жылдын 31-декабрына карата курска караганда 2,6 пайызга, 84,7586 сом/АКШ долларына чейин жогорулаган. Отчеттук мезгилде COVID-19 пандемиясы жана анын жаңы штамдарынын пайда болуу тобокелдиги менен бирге экономикалык кризис алмашуу курсуна басым көрсөткөн.

Алмашуу курсунун олуттуу өзгөрүүсүнө жол бербөө үчүн Улуттук банк 699,0 млн сом суммасында чет өлкө валютасын сатуу боюнча валюта интервенцияларын жүргүзгөн, ал валюта рыногунда алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текишилөөгө багытталган. Чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча интервенцияларды Улуттук банк жүргүзгөн эмес.

Резидент эместер менен операцияларды эске алганда валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча операциялардын жалпы көлөмү отчеттук мезгил ичинде 53,1 пайызга, сом эквивалентинде 1533,3 млрд сомго чейин өскөн. Операциялардын көлөмүнүн көбөйүүсү бардык валюталар боюнча белгиленген.

Операциялардын басымдуу бөлүгүн накталай формада жүргүзүү улантылууда (2021-жылдын акырына карата 90,5 пайыз), мында 2019-жылдан бери накталай эмес сегментте жүргүзүлгөн валюталык операциялар үлүшүнүн 5,1 пайыздан 9,5 пайызга чейин өсүшү байкалууда. Валюталар боюнча чет өлкө валютасын сатып алуу жана сатуу боюнча операциялардын көлөмү валюталардын бардык түрү боюнча көбөйгөн.

Акча рыногу

Акча рыногу финансы рыногунун бир бөлүгү болуп саналат, анда 12 айлык жана андан азыраак мөөнөткө финансылык ресурстар боюнча соода жүргүзүлөт. Ал кредиторлорго өз финансылык ресурстарын жайгаштыруудан пайда алуу, ал эми карыз алуучуларга ликвиддүүлүктү жеңил тескөө мүмкүнчүлүгүн берет. 2021-жылы банктар аралык кредит рыногундагы активдүүлүк өткөн жылдагыга салыштырганда жогорулаган, ал эми пайыздык чен өткөн жылдарга караганда жогору түптөлгөн. Акча рыногунда пайыздык чендер капитал рыногундагы пайыздык чендердин калыптануу факторлорунун бири болуп саналат.

2021-жылы банктар аралык кредит рыногундагы бүтүмдөрдүн көлөмү 34,0 млрд сомду түзгөн, бул 2020-жылга салыштырганда 13,1 пайызга жогору. Байкоого алынып жаткан мезгилде 57,2 млн сом суммасына чет өлкө валютасында 1 стандарттуу бүтүм келишилген. Ал эми улуттук валютада стандарттуу бүтүмдөр ишке ашырылган эмес жана калган бардык бүтүмдөр репо шарттарында түзүлгөн. Банктар аралык рынокто орточо алынган чен 5,7 пайызды түзгөн, бул 2020-жылы катталган 3,7 пайыздан жогору. Жалпысынан, чендердин өзгөрүлмөлүүлүгү 2020-жылга салыштырмалуу анчалык жогору болгон эмес. Ал эми орточо алынган мөөнөтү 2020-жылдагы 7,0 күндөн төмөндөп, 4,5 күндү түзгөн.

Улуттук банк тарабынан банктардын кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүгүн колдоо үчүн сунушталган “овернайт” кредиттеринин көлөмү байкоого алынып жаткан мезгилде 20,8 млрд сомду түзгөн, бул 2020-жылдагы көрсөткүчтөн 5 эсеге көп. Коммерциялык банктардын каражаттарын “овернайт” депозиттерине жайгаштыруу көлөмү 1 591,2 млрд сомду (2020-жылга салыштырганда +35,4 пайыз) түзгөн.

1.3.2. Баалуу кагаздар рыногунун абалы

Отчеттук мезгилде мамлекеттик баалуу кагаздардын кыска мөөнөттүү сегменти катышуучулардын активдүүлүгүнүн төмөн болушу менен мүнөздөлгөн жана жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВлар түрүндө сунушталган¹.

Аукциондордун, ошондой эле кошумча жайгаштыруулардын жыйынтыгы боюнча, МКВларды сатуу көлөмү 7,20 пайыз орточо алынган кирешелүүлүк менен 973,2 млн сомду (2020-жылы – 5,87 пайыз орточо алынган кирешелүүлүк менен 1,1 млрд сом) түзгөн.

Отчеттук мезгилде МКВларды сатып алуу/сатуу боюнча экинчилик рыногундагы операциялар жүргүзүлгөн эмес.

Узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздар кыска мөөнөттүүлөргө салыштырганда ички сыяктуу эле, тышкы инвесторлор үчүн да кыйла артыкчылыктуу болуусун улантууда. Мындан тышкары, 2021-жылдын акырында Финансы министрлиги жүгүртүү мөөнөтү кыйла узак баалуу кагаздарды сунуштаган: 15 жылдык жана 20 жылдык МКОлор. Натыйжада 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча аукциондордо МКОлорду сунуштоо көлөмү 45,0 пайызга (26,2 млрд сомго

¹ Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги 2020-жылдын февраль айынан тартып 12 айлык МКВларды гана сунуштап келет.

чейин) өскөн. Аукциондордун жыйынтыгы боюнча кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен МКОлорду сатуунун жалпы көлөмү 22,3 млрд сомду (2020 -жылы – 16,2 млрд сомду) түзгөн.

Узак мөөнөттүү сегментте чендер COVID-19 жаңы штамдарынын жайылышы жана инфляциянын тездеши боюнча күтүүлөрдөн улам түптөлгөн, пандемиянын кесепеттеринин орун алышы шартында өскөн. Отчеттук мезгилде МКОлордун жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү 11,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, бул 2020-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн 0,1 п.п. жогору.

Кароого алынып жаткан мезгилде МКОлордун экинчилик рыногунда катышуучулардын операциялары 9,9 пайызга төмөндөгөн (номиналдык мааниде 228,7 млн сомго чейин).

Банк системасында үстөк ликвиддүүлүк деңгээли жогору болушу шартында Улуттук банктын ноталар рыногунун кеңейүүсү белгиленген, бул баалуу кагаздардын суроо-талабы, сунушу жана сатуу көрсөткүчтөрүнүн өсүшү менен мүнөздөлгөн. Алсак, отчеттук мезгилде Улуттук банктын ноталарына суроо-талаптын жалпы көлөмү 1,2 пайызга (311,0 млрд сомго чейин), сунуштун көлөмү – 2020-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 3,8 пайыз, 305,8 млрд сомго чейин, сатуу көлөмү – 1,3 пайызга, 280,2 млрд сомго чейин өскөн. Отчеттук мезгилде Улуттук банктын ноталар рыногун 7-, 14-, 28-, жана 91-күндүк ноталар түзгөн. Кыйла көбүрөөк сатуу көлөмү Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк (34,7 пайыз) ноталарына туура келген. Жүгүртүү көлөмү 7- жана 14 күндүк ноталарды сатуу көлөмү тиешелүүлүгүнө жараша 31,5 жана 32,5 пайызды, 91 күндүк нотаныкы – 1,3 пайызды түзгөн. Улуттук банктын ноталарынын орточо алынган кирешелүүлүгү отчеттук мезгил ичинде салыштырмалуу туруктуу болгон, олуттуу өзгөрүү байкалган эмес (4,36-6,96 пайыз чегинде өзгөрүп турган). 2020-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда ноталардын орточо алынган кирешелүүлүгү 1,6 п.п., 5,7 пайызга чейин өскөн.

1.4. Кыймылсыз мүлк рыногу

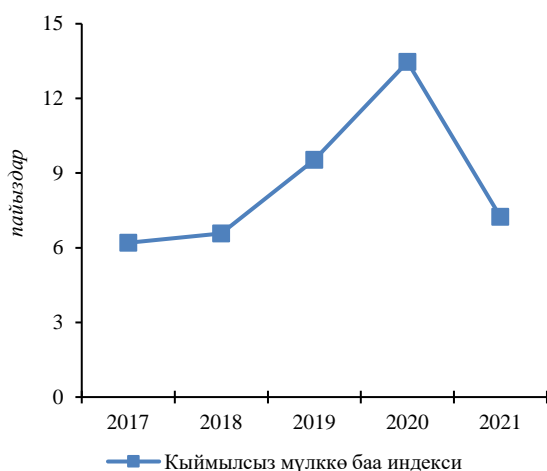
Кыргыз Республикасынын кыймылсыз мүлк рыногунда 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча кыймылсыз мүлккө баа индексинин² өсүш арымынын кыскаргандыгы байкалган, бул өткөн жылга салыштырганда жеке турак үйлөргө (баанын өсүшү 5,7 пайыз) жана квартираларга (баанын өсүшү 8,7 пайыз) баанын өсүшүнүн кыскаруусу менен шартталган.

Мында 2020-жылга салыштырганда Кыргыз Республикасындагы минималдуу керектөө бюджетин эске алуу менен турак жайдын жеткиликтүүлүк индекси 10,6 жылдан 11,1 жылга чейин көбөйгөн, бул минималдуу керектөө бюджетинин өсүш арымынын орточо айлык номиналдуу эмгек акынын өсүш арымынан артышы менен шартталган.

Кыймылсыз мүлк рыногу боюнча финансы сектору үчүн тобокелдиктер орточо деңгээлде калууда, бул банктардын жалпы кредит портфелинде ипотекалык кредиттердин³ үлүшүнүн жогору болбогондугуна байланыштуу болгон.

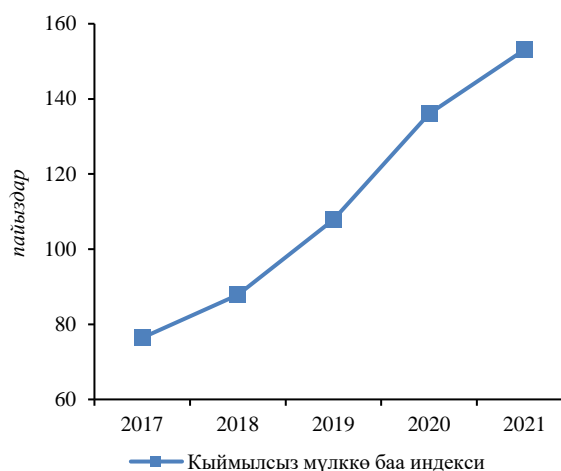
2021-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында турак жайга баа индексинин 13,5 пайыздан 7,2 пайызга чейин басаңдоосу байкалган, ал эми турак жайга баанын базистик индекси 136,0 пайыздан 153,1 пайызга чейинки өсүштү көрсөткөн. Кыймылсыз мүлккө баанын өсүш арымынын басаңдоосу Ош шаарында жеке турак үйлөргө баанын өсүш арымынын 9,5 пайызга төмөндөөсү жана Бишкек шаарында квартираларга баанын өсүш арымынын 2020-жылга салыштырганда 6,3 пайызга басаңдоосу менен шартталган.

1.4.1-график. Турак жай кыймылсыз мүлк рыногунда баа индексинин өсүш арымы

Булагы: Жер агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

1.4.2-график. Турак жай кыймылсыз мүлк рыногунда базистик баа индексинин өсүш арымы⁴

Булагы: Жер агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2021-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча 1 чарчы метр турак жайдын (батир) орточо баасы өткөн жылга салыштырганда Ош шаарында 15,6 пайызга, 43,4 миң сомго чейин, Бишкек

² Кыймылсыз мүлккө баа индексин аныктоодо Ласпейрес индексинин ыкмасы колдонулган. Жалпы алганда Ласпейрес индекси төмөнкүчө аныкталат:

$$L = (\sum_{i=1}^K QoiPti / \sum_{i=1}^K QoiPoi) * 100,$$

мында

K = кыймылсыз мүлктүн түрлөрүнүн саны;

Qoi = базистик мезгилде i түрүндөгү кыймылсыз мүлк объекттеринин саны;

Poi = базистик мезгилде i түрүндөгү кыймылсыз мүлк объектисинин баасы;

Pti = каралып жаткан мезгилде i түрүндөгү кыймылсыз мүлк объектисинин баасы.

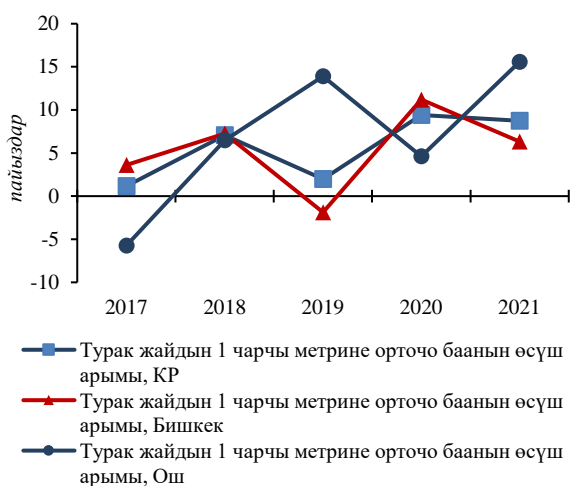
³ Азыркы учурда Кыргыз Республикасынын шарттарында ипотекалык кредит деген түшүнүк, эрежедегидей эле, кыймылсыз мүлккө менчик укугун күрөөгө коюу менен берилген узак мөөнөттүү кредитти билдирет.

⁴ Базистик мезгил катары 2010-жыл алынган.

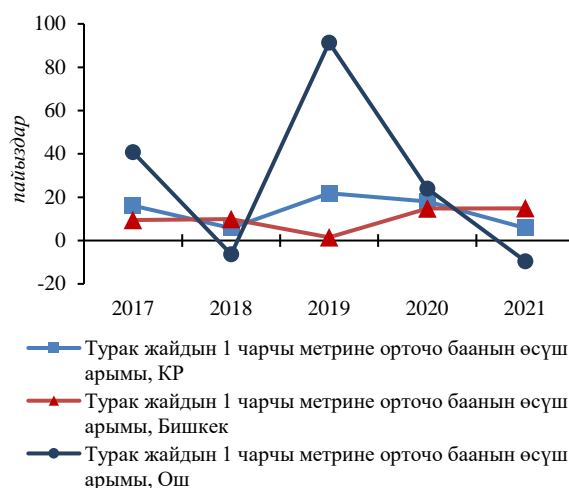
шаарында – 6,3 пайызга, 58,5 миң сомго чейин жогорулаган. Ош шаарында жеке турак үйлөрдүн 1 чарчы метри үчүн орточо баа Ош шаарында 9,5 пайызга, 60,3 миң сомго чейин кыскарса, Бишкек шаарында тескерисинче 14,9 пайызга, 66,2 миң сомго чейин жогорулаган.

Отчеттук мезгил ичинде кыймылсыз мүлктү сатып алуу-сатуу боюнча бүтүмдөрдүн саны 42,8 пайызга көбөйүп, 56 742 түзгөн. Көбүнчө, квартираларды сатып алуу-сатуу боюнча бүтүмдөрдүн саны 2020-жылга салыштырганда 51,7 пайызга, үйлөрдү сатып алуу-сатуу – 31,8 пайызга өскөн жана тиешелүүлүгүнө жараша 33 349 жана 23 393 бүтүмдү түзгөн.

1.4.3-график. Квартираларга баанын өзгөрүү динамикасы

1.4.4-график. Жеке турак үйлөргө баанын өзгөрүү динамикасы

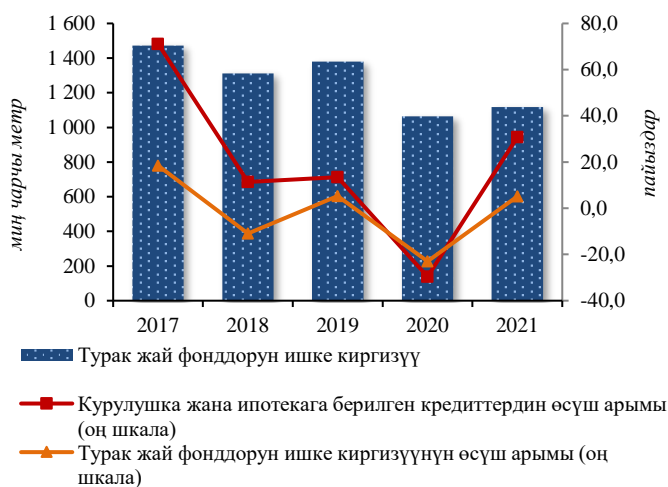

Булагы: Жер агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Булагы: Жер агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Турак жай фондунун колдонууга берүүнүн өсүшү байкалууда. 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча турак жай фондунун колдонууга берүү боюнча жалпы көрсөткүч 2020-жылга салыштырганда 5,2 пайызга көбөйгөн, бул өлкөнүн Ош, Жалал-Абад, Талас жана Баткен сыяктуу областтарынын региондорунда турак жай фондунун колдонууга берүүнүн өсүшүнө байланыштуу болгон (1.4.1-таблица).

1.4.5-график. Турак жайды пайдаланууга берүү жана курулуш менен ипотекага берилген кредиттер динамикасы⁵

Булагы: Жер агенттиги, КР УСК, Улуттук банктын эсептөөлөрү

⁵ Бир мезгил ичиндеги маалыматтар.

1.4.1-таблица. Пайдаланууга берилген турак жай аянтынын географиялык түзүмү

	2020		2021	
	Берилүүчү жалпы аянттар, миң чарчы метр	Жалпы аянтынан салыштырма салмагы, %	Берилүүчү жалпы аянттар, миң чарчы метр	Жалпы аянтынан салыштырма салмагы, %
Бишкек шаары жана Чүй областы	445,5	41,9	407,3	36,4
Ош шаары жана Ош областы	209,0	19,7	271,0	24,2
КРнын башка областтары	408,8	38,4	439,9	39,3
Бардыгы болуп	1 063,3	100,0	1 118,2	100,0

Булагы: КР УСК

2021-жылдын 31-декабрынын акырына карата 2020-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда курулушту каржылоого берилген кредиттердин жана ипотекалык кредиттердин көлөмүнүн өсүшү белгиленген. Алсак, отчеттук мезгилде курулушка берилген кредиттердин көлөмү – 24,2 пайызга 5,1 млрд сомго чейин, ал эми ипотека көлөмү 35,4 пайызга 8,0 млрд сомго чейин өскөн. Курулуш секторунда жана ипотека секторунда улуттук валютада сыяктуу эле, чет өлкө валютасында берилген кредиттердин өсүшү байкалган.

1.4.6-график. Курулушка жана ипотекага берилген кредиттердин көлөмү⁶

Булагы: КБ, Улуттук банк

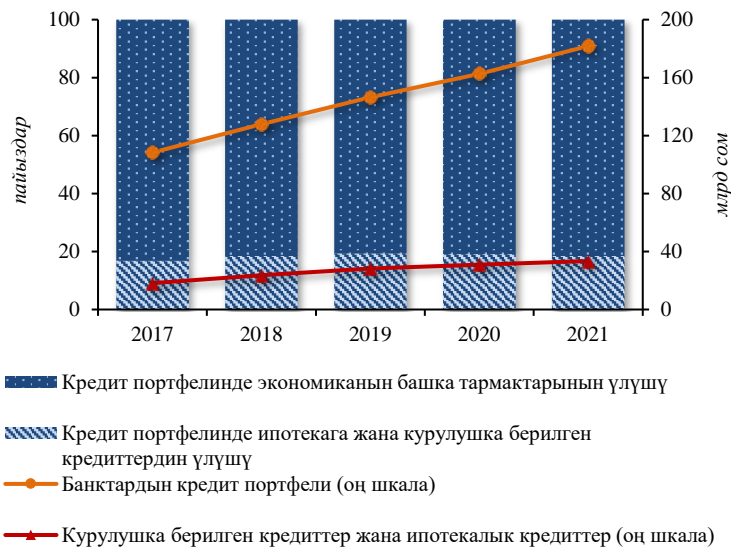
2021-жылдын жыйынтыгы боюнча курулуш жана турак үйлөрдү колдонууга берүү калктын каражаттарынын эсебинен ишке ашырылууда (жалпы колдонууга берүү көлөмүнүн 92,0 пайызы)⁷.

2021-жылдын 31-декабрына карата коммерциялык банктардын жалпы кредит портфелинде курулушка жана ипотекага кредиттердин үлүшү 0,7 пайыздык пунктка кыскарып, 18,4 пайызды түзгөн (1.4.7-график).

⁶ Бир мезгил ичиндеги маалыматтар.

⁷ “Кыргыз Республикасынын социалдык-экономикалык абалы (2021-ж., январь-декабрь айлары)”, КР УСК.

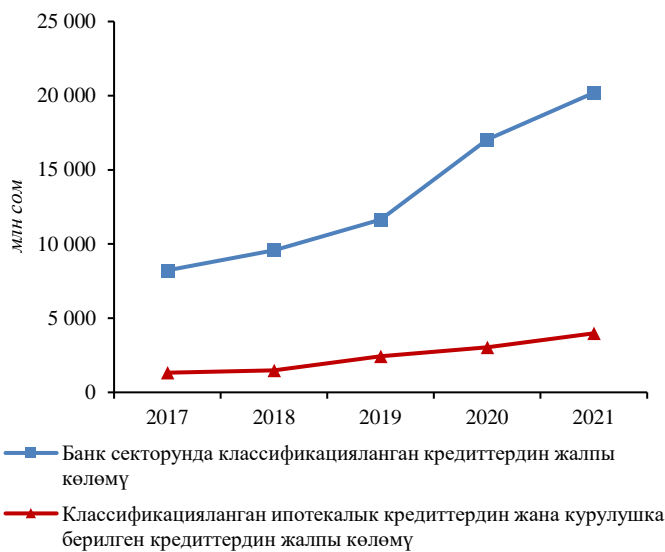
1.4.7-график. Коммерциялык банктардын кредит портфелинде ипотекага жана курулушка берилген кредиттердин чогуу алгандагы үлүшү⁸

Булагы: КБ, Улуттук банк

Ипотекага жана курулушка классификацияланган кредиттердин чогуу алгандагы көлөмү 31,1 пайызга өсүү менен 3 980,2 млн сомду түзгөн. Мында аталган тармактарга проблемалуу кредиттердин чогуу алгандагы үлүшү 2021-жылдын акырына карата 1,9 пайыздык пунктка көбөйүү менен банк секторунун проблемалуу кредиттеринин жалпы көлөмүнүн 19,7 пайызын түзгөн (1.4.8-график). Ипотекага жана курулушка классификацияланган чет өлкө валютасында кредиттердин көлөмү 25,5 пайызга өсүү менен 2 464,1 млн сомду түзгөн.

1.4.8-график. Классификацияланган кредиттердин динамикасы

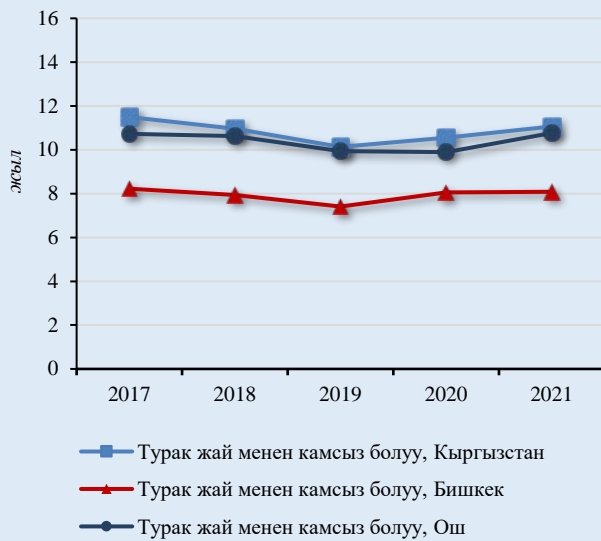
Булагы: КБ

⁸ Бир мезгилдин акырына карата берилген маалыматтар.

1-кыстырма. Турак жай менен камсыз болуу индекси

2021-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Кыргыз Республикасында минималдуу керектөө бюджетин эске алуу менен турак жай менен камсыз болуу индекси 2020-жылга салыштырганда өзгөрүүсүз калып, 0,5 пайыздык пунктка көбөйгөн жана 11,1 жылды түзгөн (1-график). Бул минималдуу керектөө бюджетинин өсүш арымынын (17,0 пайыз) орточо айлык номиналдык эмгек акынын өсүш арымынан артышы менен шартталган (9,5 пайызга).

1-график. Минималдуу керектөө бюджетин эске алганда, турак жай (квартира) менен камсыз болуу индекси

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында аянты 54 чарчы метр болгон квартира сатып алуу үчүн үч адамдан турган жана эки адам киреше тапкан жана ага 18 804,9 сом өлчөмүндө минималдуу керектөө бюджетин (үй-бүлөнүн чогуу алгандагы кирешесинин 46,4 пайызы) туура келген үй-бүлөнүн орточо айлык номиналдык эмгек акысын (20 249,0 сом) башка бирдей шарттарда 11,1 жыл бою топтоосу зарыл.

Булагы: КР УСК, Жер агенттиги, Улуттук банк

2-кыстырма. Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүүсүнүн банк секторуна тийгизген таасирин стресс-тесттен өткөрүү⁹

2021-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча банктардын кредит портфелинде күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлк менен камсыздалган кредиттердин үлүшүнө кредиттердин жалпы санынын 30,3 пайызы туура келген. Күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлктүн (күрөөлүк наркы боюнча) көлөмү кредит портфелинин бүтүндөй күрөөлүк камсыздоосунан 68,0 пайызды түзгөн.

Банк сектору үчүн кредиттик тобокелдиктер, күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлк наркынын кредит боюнча төлөө калдыгынан төмөн болушу жана карыз алуучунун кредитти андан ары төлөөдөн баш тартуу ыктымалдыгы менен шартталган.

Стресс-тесттен өткөрүү орду жабылбаган ссудалардан улам келип чыгышы мүмкүн болгон жоготууга саны боюнча баа берүүгө, ошондой эле чабал банктарды (банктык топторду) аныктоого багытталган.

1-схема. Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүүсүнүн банк секторунда кредиттик тобокелдик деңгээлине тийгизген таасирин стресс-тесттен өткөрүүнүн жыйынтыктары

Сценарий	Банк секторунун потенциалдуу жоготуулары	Ири банктардын потенциалдуу жоготуулары	Капитал шайкештиги ченемин бузуу тобокелдиги
“Мурдатан калыптанган”* (кыймылсыз мүлккө баанын жыл ичинде 23% төмөндөшү)	-----	-----	-----
“Альтернативдүү” (кыймылсыз мүлккө баанын 2 жыл ичинде 40% төмөндөшү)	-4,6 млрд сом	-5,7 млрд сом	3 банк
“Терс” (кыймылсыз мүлккө баанын жыл ичинде 50% төмөндөшү)	-18,3 млрд сом	-14,9 млрд сом	7 банк

* 2008-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшү 23 пайызды түзгөн.

Стресс-тестке кошумча кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөөсүнүн чектүү деңгээли аныкталган, мында банк секторунун пайдасынын төмөндөшү жана айрым банктарда чыгымдардын келип чыгуу тобокелдиги орун алышы ыктымал. Банк сектору пайда көлөмүнүн төмөндөшү тобокелдигине жана кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшү ыктымалдыгынан айрым банктар 35,9 пайыз, ири банктар – 30,1 пайыз чегинде чыгым тартуу мүмкүндүгүнө дуушарланышы ыктымал. Банк сектору, анын ичинде ири банктар тарабынан капитал шайкештигинин ченемин бузуу тобокелдиги кыймылсыз мүлккө баа төмөндөгөн учурда тиешелүүлүгүнө жараша 54,8 жана 44,9 пайызга төмөндөшү ыктымалдыгын болжолдоого болот.

Стресс-тест боюнча эсептөөлөрдө банктар берилген кредиттер боюнча күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлктүн баалоо наркы менен анын рыноктук наркынын ортосунда орун алышы мүмкүн болгон айырма эске алынган эмес. Ушуну эске алганда, кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшүнүн чектүү мааниси жогорулашы ыктымал.

⁹ Стресс-тест 2021-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча коммерциялык банктардын сурамжылоо маалыматтарынын негизинде өткөрүлгөн.

II. БАНК СЕКТОРУ

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөөсүнө карабастан, банк секторунун активдер, капитал, депозиттик база, кредит портфели сыяктуу негизги көрсөткүчтөрүнүн өсүшү байкалган.

Ошону менен бирге эле, банк секторунун кредит портфелинин өсүшүнө карабастан, Кыргыз Республикасында финансылык ортомчулук деңгээли 2020-жылга салыштырганда төмөндөгөн.

Банк секторунун системалуу тобокелдиктери отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча орун алган жана орточо катары бааланат. Банк секторунун капитал шайкештигинин жогорку деңгээлге ээ болушу финансылык ортомчулук деңгээлин, иш натыйжалуулугун андан ары жогорулатуу жана келечекте банк секторунун туруктуулугун камсыз кылуу потенциалына ээ экендигин тастыктап турат.

2.1. Банк секторун өнүктүрүүнүн негизги тенденциялары

2021-жылдын 31-декабрына¹⁰ карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын аймагында 23 коммерциялык банк (Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалын кошо алганда) жана алардын 312 филиалы иштеп турган, анын ичинде 16 банк – чет өлкө капиталын тартуу менен иш алып барган, алардын ичинен 11 банк 50 пайыздан көбүрөөк өлчөмдөгү чет өлкө капиталынын катышуусунда ишкердигин жүргүзгөн. Республиканын бардык банк мекемелери ишинин түрү боюнча универсалдуу болуп саналат.

Активдер

Бүтүндөй алганда, 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча банк секторунун активдер көлөмүнүн өсүшү белгиленген. Банк секторунун активдери 2020-жылга салыштырганда 24,8 пайызга көбөйүү менен 361,1 млрд сомду түзгөн (2.1.1-график).

2.1.1-график. Банк секторунун активдеринин динамикасы

Булагы: Улуттук банк

Активдердин өсүшү, негизинен, төмөнкүлөрдүн көбөйүүсүнүн эсебинен камсыз болгон:

- кредит портфелинин 11,8 пайызга же 19,2 млрд сомго;
- баалуу кагаздардын 52,0 пайызга же 11,5 млрд сомго;
- нак акча жана корреспонденттик эсептердеги акча каражаттары түрүндө ликвиддүүлүктүн 42,6 пайызга же 33,3 млрд сомго.

Кредит портфелинин активдер түзүмүндөгү салыштырма салмагы 2020-жылга салыштырганда 5,8 пайыздык пунктка азаюу менен 50,3 пайыз чегинде катталган.

¹⁰ Маалыматтар коммерциялык банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетуна (ПРБО) ылайык келтирилген.

Кредит портфели

2021-жылы банктардын кредит портфелинин өсүшү өнөр жай жана курулуш секторлорун эске албаганда, экономиканын бардык негизги тармактары боюнча байкалган.

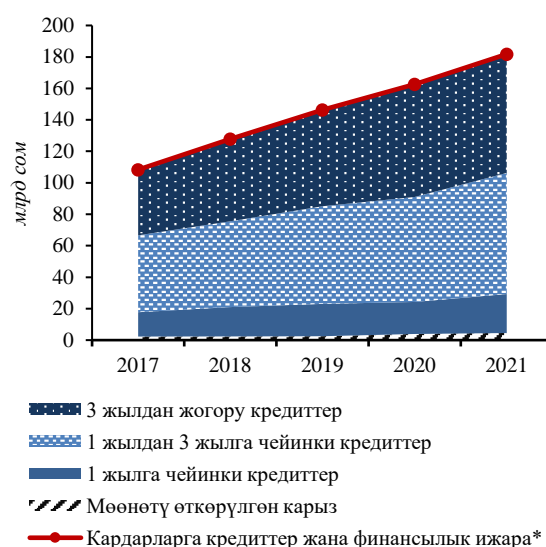
Байкоого алынган мезгилдин жыйынтыгы боюнча банк секторунун кредит портфелинин долларлашуу деңгээли 2020-жылга салыштырганда 5,0 пайыздык пунктка азайып, 27,9 пайызды түзгөн (2.1.2-график).

2.1.2-график. Банк секторунун кредит портфелинин динамикасы

* ФКУга сунушталган кредиттерди жана атайын РППУну эске албаганда
Булагы: Улуттук банк

2.1.3-график. Кредит портфелин мөөнөттүүлүк боюнча түзүмү

* ФКУга сунушталган кредиттерди жана атайын РППУну эске албаганда
Булагы: Улуттук банк

Кредит портфелин түзүмүндө мөөнөттүүлүгү боюнча негизги үлүш орто мөөнөттүү кредиттерге ¹¹ – 42,3 пайыз же 77,0 млрд сом жана узак мөөнөттүү кредиттерге ¹² – 41,6 пайыз же 75,5 млрд сом туура келген (2.1.3-график).

Милдеттенмелер

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын банк секторунун милдеттенмелери 2020-жылга салыштырганда 27,1 пайызга көбөйүү менен 309,4 млрд сомду түзгөн.

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттери 33,6 пайызга өсүштү көрсөтүп, 225,1 млрд сомду түзгөн (2.1.4-график). Жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттеринин салыштырма салмагы банк милдеттенмелеринде 3,6 пайыздык пунктка өсүп, 72,8 пайызды түзгөн.

Тартылган каражаттардын жалпы көлөмүндө чет өлкө валютасындагы милдеттенмелердин үлүшү 1,5 пайыздык пунктка көбөйүп, 40,5 пайызды түзгөн (2.1.5-график).

¹¹ Орто мөөнөттүү кредиттер – 1 жылдан 3 жылга чейинки кредиттер үч жылдан ашык мөөнөткө берилген кредиттер.

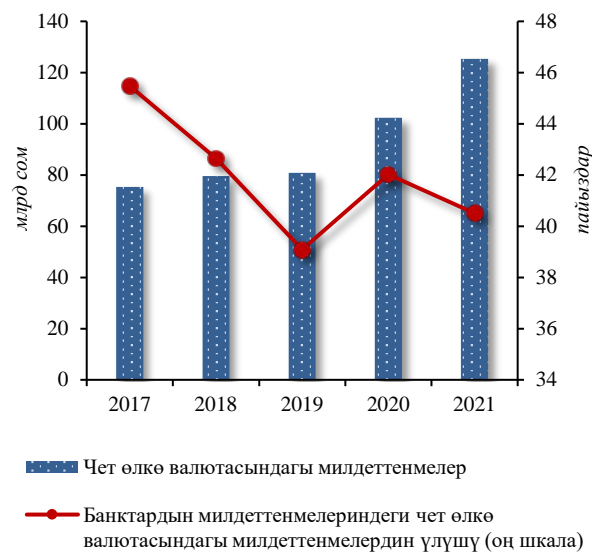
¹² Узак мөөнөттүү кредиттер – үч жылдан ашык мөөнөткө берилген кредиттер.

2.1.4-график. Банктардын милдеттенмелеринин ресурстар булактары боюнча түзүмү

Булагы: Улуттук банк

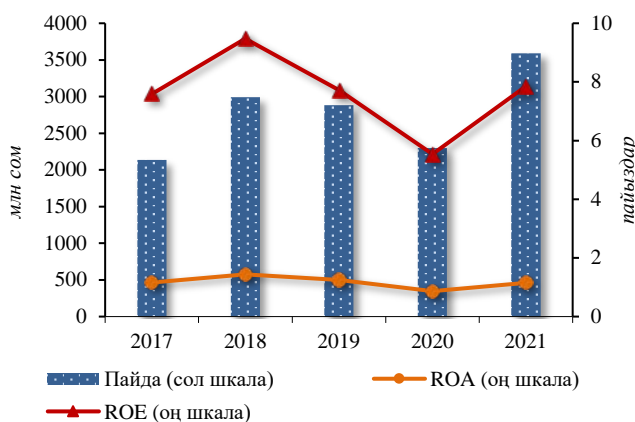
2.1.5-график. Банктардын чет өлкө валютасындагы милдеттенмелери

Булагы: Улуттук банк

Финансылык натыйжалар

2.1.6-график. Банк секторунун рентабелдүүлүк көрсөткүчтөрү

Булагы: Улуттук банк

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча банк секторунун рентабелдүүлүк көрсөткүчтөрүнүн 2020-жылга салыштырганда көбөйүүсү белгиленген, бул пайданын коммерциялык банктардын активдерине жана капиталдарына караганда арымдуу өсүшү менен шартталган:

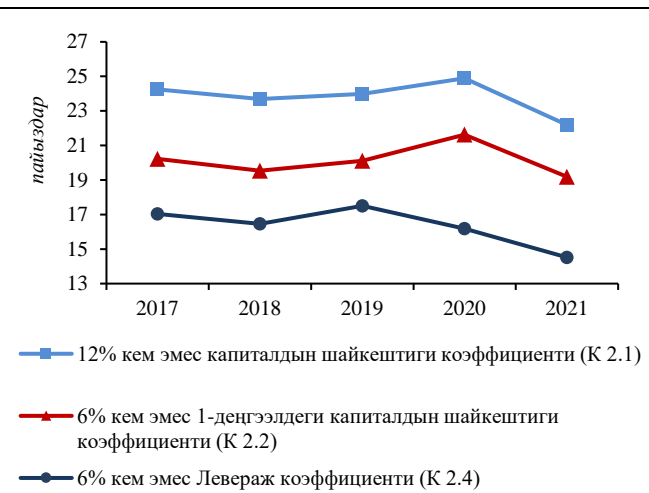
- ROA 1,2 пайызды түзгөн;
- ROE 7,8 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

Банк секторунун таза пайдасы 56,2 пайызга көбөйүп, 3,6 млрд сомду түзгөн (2.1.6-график).

Капиталдын шайкештиги

Капиталдын шайкештик ченеминин минималдуу мааниси 12,0 пайыз деңгээлде белгиленген шартта, аталган көрсөткүч 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча 22,2 пайыз деңгээлде түптөлгөн (2.1.7-график), ал 2020-жылга салыштырганда 2,7 пайыздык пунктка азайган.

2.1.7-график. Капиталдын шайкештик коэффициенттеринин динамикасы

Булагы: Улуттук банк

Ошону менен бирге эле банк секторунун отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча түптөлгөн капиталынын жетиштүүлүк деңгээлинин төмөндөөсүнө карабастан, анын мааниси белгиленген ченемден дээрлик эки эсеге арткан (кеминде 12 пайыз), бул банк секторунун терс таасирлерге салыштырмалуу туруштук берүү мүмкүнчүлүгүнө, ошондой эле финансылык ортомчулук деңгээлинин жана келечекте банк секторунун натыйжалуу ишин жогорулатуу үчүн белгилүү бир потенциалга ээ экендигин тастыктайт.

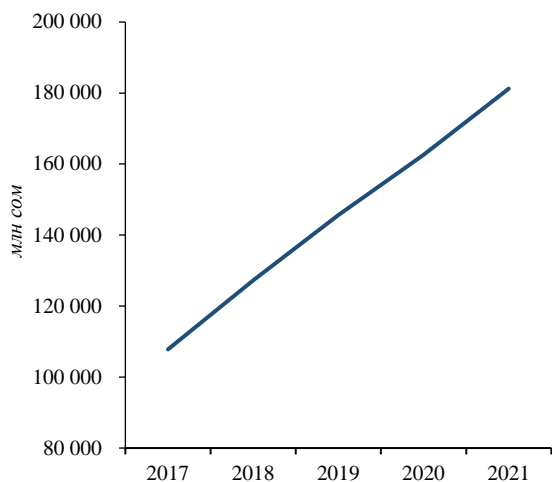
2.2. Банк секторунда орун алган тобокелдиктер

2.2.1. Кредиттик тобокелдик

Кредиттик тобокелдик банк ишин коштоп жүрүүчү негизги тобокелдиктердин бири болуп саналат.

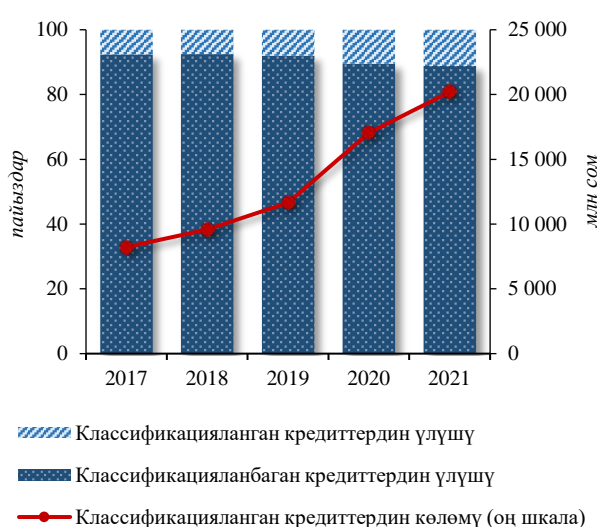
Отчеттук жылы кредит портфелинин өсүшү байкалып, ал 11,5 пайызга көбөйгөн жана 181,2 млрд сомду түзгөн (2.2.1-график). Банктардын кредит портфелинде классификацияланган кредиттердин үлүшү 2020-жылга салыштырганда 10,5 пайыздан 11,1 пайызга чейин көбөйгөн (2.2.2-график).

2.2.1-график. Кредит портфелинин динамикасы¹³

Булагы: Улуттук банк

2.2.2-график. Кредит портфелинин сапаты

Булагы: Улуттук банк

Коммерциялык банктардын кредит портфелинин сапатын баалоо үчүн кредиттерди классификациялоо системасы колдонулат, ал кредиттердин кайтарылбай калышынан потенциалдуу чыгымдардын мүмкүн болуучу деңгээлин аныктоо жана аларды тиешелүү кам түзүү аркылуу өз учурунда компенсациялоо мүмкүнчүлүгүн берет (2.2.3-график).

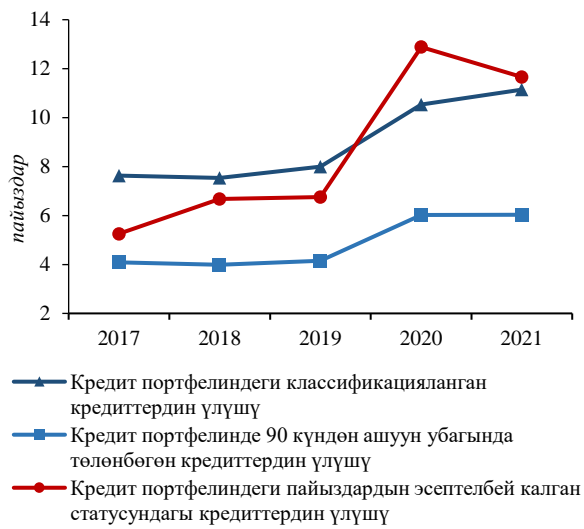
Активдердин кайтарылбай калуу тобокелдигинин көрсөткүчү (атайын РППУнун жана кредит портфелинин катышы) 2020-жылга салыштырганда 0,9 пайыздык пунктка көбөйгөн жана 7,0 пайыз деңгээлде турат.

Коммерциялык банктар тарабынан түзүлгөн камдын чогуу алгандагы көлөмү 2020-жылга салыштырганда 0,5 пайыздык пунктка көбөйгөн жана жалпы кредит портфелинин 9,4 пайызын түзгөн.

Мында, отчеттук мезгил ичинде атайын РППУнун үлүшү камдын жалпы көлөмүнүн 75,0 пайызын түзгөн (2.2.4-график).

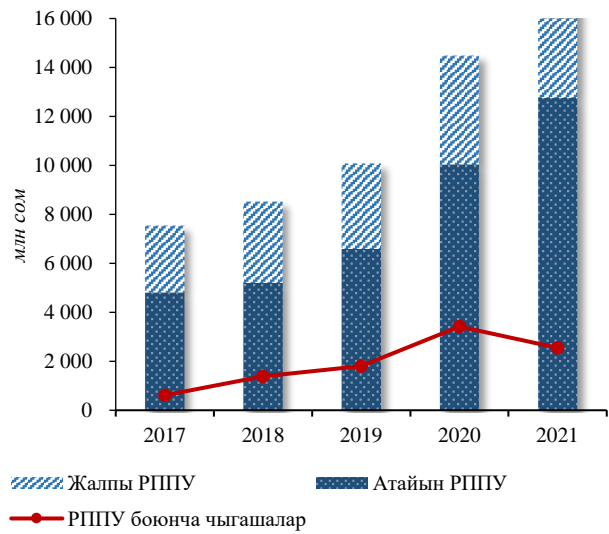
¹³ Дисконтту эске албаганда кредит портфели.

2.2.3-график. Кредит портфелинин сапатынын көрсөткүчтөрү

Булагы: Улуттук банк

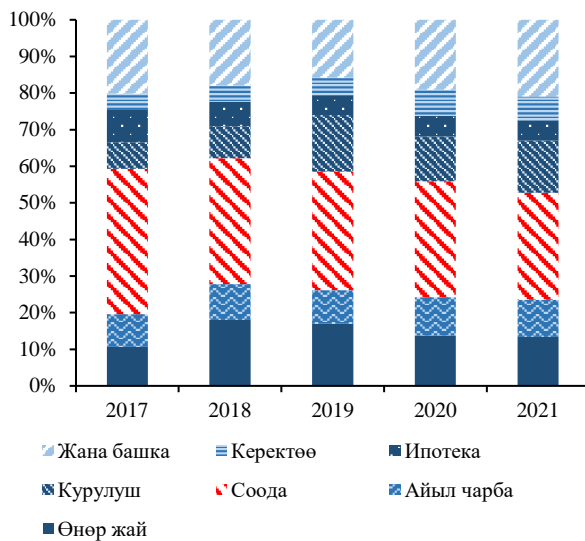
2.2.4-график. Жалпы жана атайын камдар

Булагы: Улуттук банк

2021-жылдын акырына карата кредиттик тобокелдиктердин эң жогорку концентрацияланышы мурдагыдай эле, экономиканын “соода” тармагында байкалган (2.2.5-график).

2.2.5-график. Экономиканын тармактары боюнча классификацияланган кредиттердин көлөмү

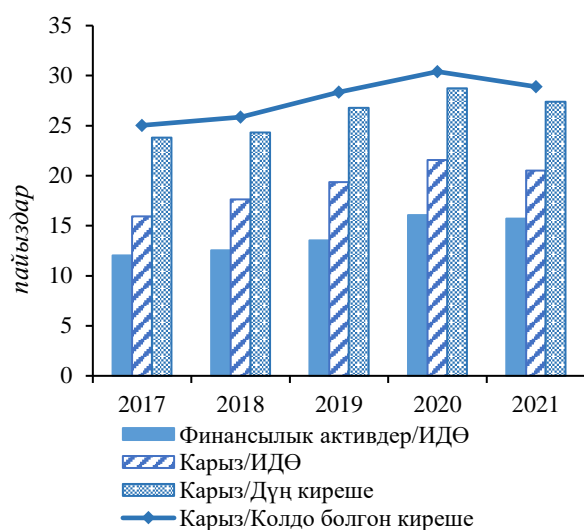
Булагы: Улуттук банк

Үй чарбаларынын финансылык абалы¹⁴

Үй чарбаларынын финансылык туруктуулук көрсөткүчтөрүнүн бир аз жакшыруусу белгиленген, бул калктын финансы сектору алдындагы карызы кирешелеринин өсүш арымынан озушуна байланыштуу келип чыккан.

2021-жылдын 31-декабрына карата үй чарбаларынын карызынын ИДӨгө карата катышы 2020-жылдын ушул эле мезгилине салыштырмалуу 21,6 пайыздан 20,5 пайызга чейин азайган (2.2.6-график). Орточо алганда бир адамда кирешенин өсүшү орточо алганда бир адамга чыгашанын өсүшүнөн 27,5 пайызга арткан (2.2.7-график).

2.2.6-график. Үй чарбаларынын финансылык туруктуулугунун көрсөткүчтөрү

Булагы: КР УСК

2.2.7-график. Калктын балансынын финансылык туруктуулугунун факторлору

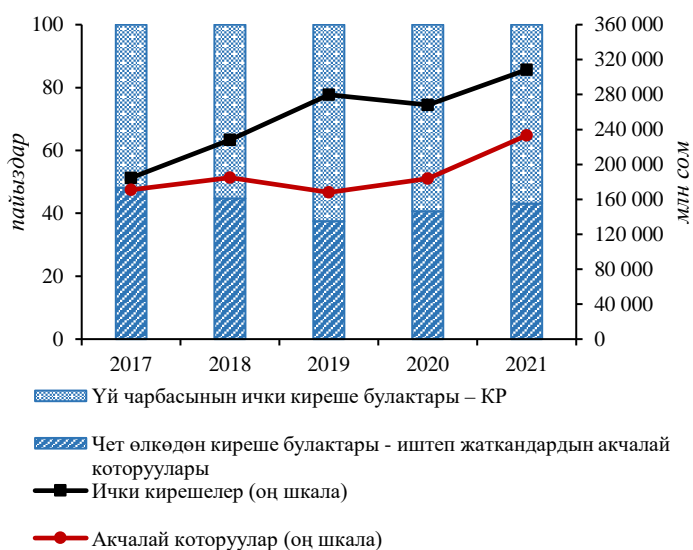

Булагы: КР УСК

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча акча которуулардын үлүшү калктын дүң кирешелеринен 2,4 пайыздык пунктка, 43,1 пайызга чейин көбөйүшү белгиленген (2.2.8-график). Мында эмгек мигранттарынын акча которуулары, мурдагыдай эле, үй чарбаларынын олуттуу киреше булагы болуп калган.

¹⁴ КР УСКнын расмий статистикалык маалыматтарына ылайык, үй чарбаларын тандалма иликтөөнүн негизинде.

2.2.8-график. Үй чарбаларынын киреше булактары боюнча түзүмү

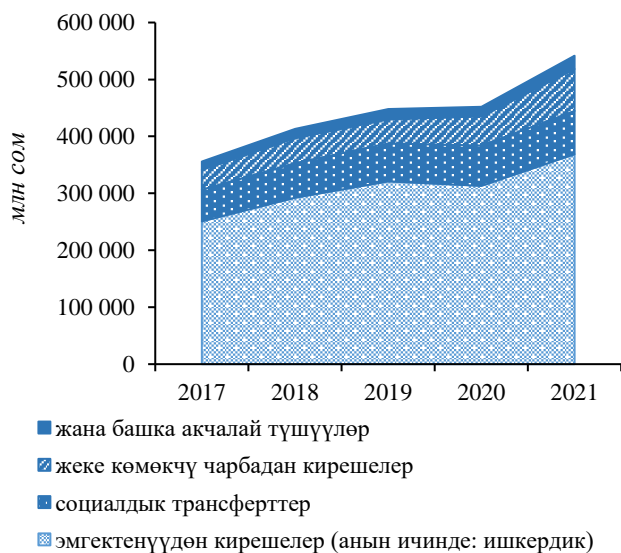

Булагы: КР УСК

2021-жыл ичинде үй чарбаларынын кирешелер түзүмүндө негизги үлүш эмгек кирешелерине туура келген, алар калктын дүң кирешесинин 56,9 пайызын түзөт (2.2.9-график).

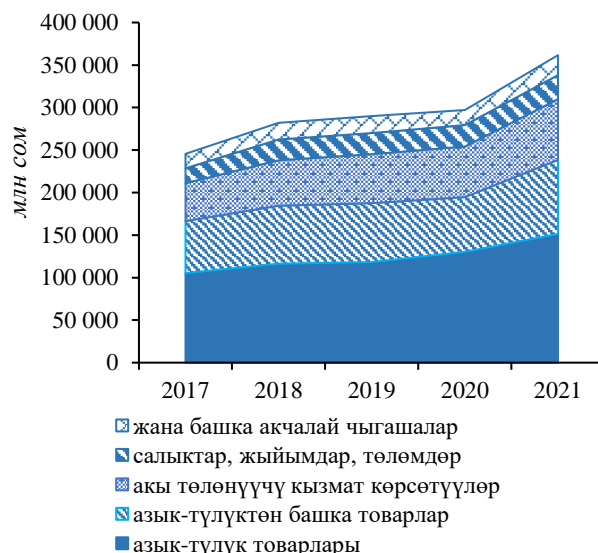
Үй чарбаларынын чыгашалар түзүмүндөгү сарптоолордун негизги үлүшү керектөөгө туура келген (2.2.10-график), бул каражат топтоону жана инвестицияларды чектеген.

2.2.9-график. Үй чарбаларынын кирешелеринин түзүмү

Булагы: КР УСК

2.2.10-график. Үй чарбаларынын чыгашаларынын түзүмү

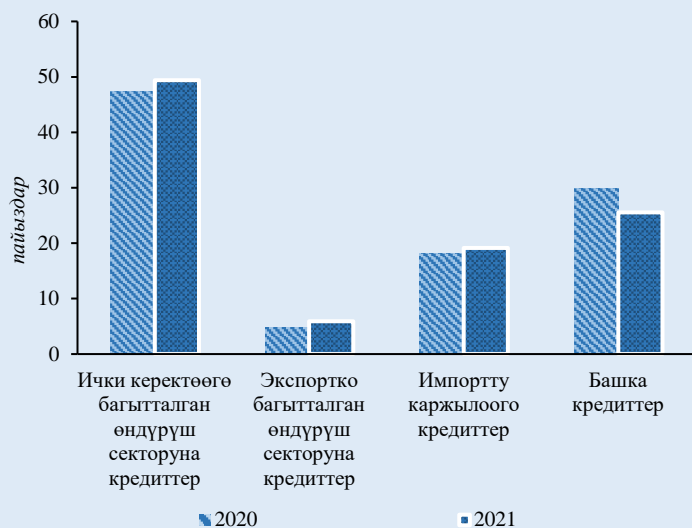
Булагы: КР УСК

2021-жыл ичинде керектөө чыгашалары 85,7 пайызды түзүп, чогуу алынган чыгашалардын басымдуу үлүшүн ээлеген, бул үй чарбаларынын финансылык түшүүлөрү кыскарган учурда, өз милдеттенмелерин аткаруу жөндөмдүүлүгүнө таасирин тийгизиши мүмкүн.

3-кыстырма. Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: кредиттөө

Коммерциялык банктарга жүргүзүлгөн статистикалык байкоолорго ылайык, отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча берилген кредиттердин басымдуу бөлүгү (карыз алуучулардын кредиттеринин жалпы көлөмүнүн 49,4 пайызы), мурдагыдай эле экономиканын өндүрүш секторуна¹⁵ туура келген, бул кредиттөөнүн өлкө ИДӨсүнө таасирин тийгизгендигин билдирет, ал эми берилген кредиттердин 19,1 пайызы импортту каржылоого багытталган (1-график).

1-график. 2021-жылдын 31-декабрына карата кредиттердин тармактык түзүмү

Жергиликтүү банктардын кредит портфелинин 54,1 пайызы – өндүрүш секторуна (ИДӨ) жана 13,4 пайызы импортту каржылоого багытталган. Чет өлкө банктары да негизинен, экономиканын өндүрүш секторуна кредит беришкен (45,2 пайыз), ал эми импортту каржылоого багытталган кредиттердин үлүшү 2021-жыл ичинде кредит портфелинин 24,3 пайызын түзгөн (2-график).

Булагы: КБ

2-график. 2021-жылдын 31-декабрына карата банктардын топтору боюнча кредиттердин тармактык түзүмү

Булагы: КБ

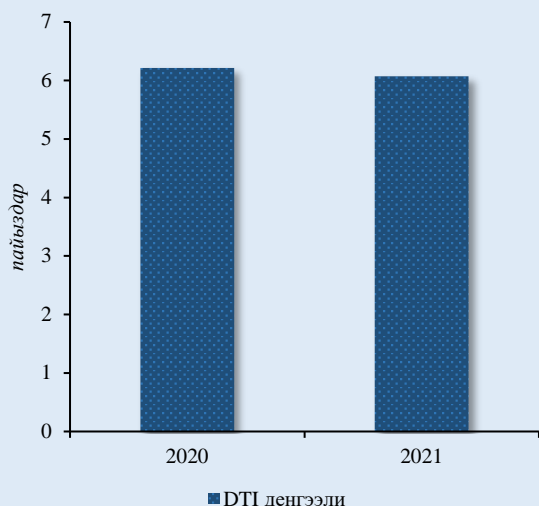
¹⁵ Өндүрүштүк сектор дегенден улам, товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү өндүрүүгө байланыштуу банк кардарларынын ишин (курулуш, байланыш жана ТТС кызмат көрсөтүүлөрү, транспорттук кызмат көрсөтүүлөр, кыймылсыз мүлктү ижарага алуу, мейманканалар, тойканалар ж.б.у.с.) түшүнүү зарыл.

4-кыстырма. Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: ири кардарлар

Карыз алуучулардын төлөөгө жөндөмдүүлүгү

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча DTI¹⁶, көрсөткүчү боюнча эсептелинүүчү банктардын 15 ири кардарынын карыз оорчулугунун деңгээли 6,1 пайызды түзгөн, бул 2020-жылдын ушул сыяктуу көрсөткүчүнөн 0,1 пайыздык пунктка аз.

1-график. Банктардын 15 ири карыз алуучусу боюнча DTI деңгээли

Банктардын топтору боюнча алганда эң көп карыз оорчулугу чакан банктардын ири карыз алуучулары арасында байкалган (карыз алуучулардын негизги кирешесинин 9,0 пайызы) (1-таблица). Ошол эле учурда карыз оорчулугунун эң эле төмөн деңгээли 3,7 пайызды түзүү менен орто банктардын ири карыз алуучуларында белгиленген.

Булагы: КБ, Улуттук банк

1-таблица. 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча банктардын 15 ири карыз алуучусунун карыз оорчулугу

	Банк сектору	Ири банктар	Орто банктар	Чакан банктар
Кредиттер боюнча карыз калдыгы, млрд сом	79,9	44,0	29,8	6,1
15 ири карыз алуучунун кредиттеринин банк секторунун кредит портфелинин жалпы көлөмүндө салыштырма салмагы, пайыздарда	43,7	45,2	40,2	54,2
Кредиттер боюнча карызды тейлөөгө чыгашалардын карыз алуучулардын чогуу алгандагы кирешесине карата катышы, пайыздарда	6,1	7,3	3,7	9,0

Булагы: КБ, УБ

2021-жыл үчүн чет өлкө банктарында карыз оорчулугунун деңгээли жергиликтүү банктарга караганда жогору болгон (2-таблица).

¹⁶ DTI (debt-to-income) – карыз алуучунун кредит боюнча төлөө суммасынын (отчеттук мезгил ичинде негизги карыз суммасын жана пайыздык төлөмдөрдү кошо алганда) карыз алуучунун кредит берүү учурунда жарыяланган негизги жылдык кирешесине карата катышы.

2-таблица. 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча жергиликтүү жана чет өлкө банктарындагы карыз оорчулугу

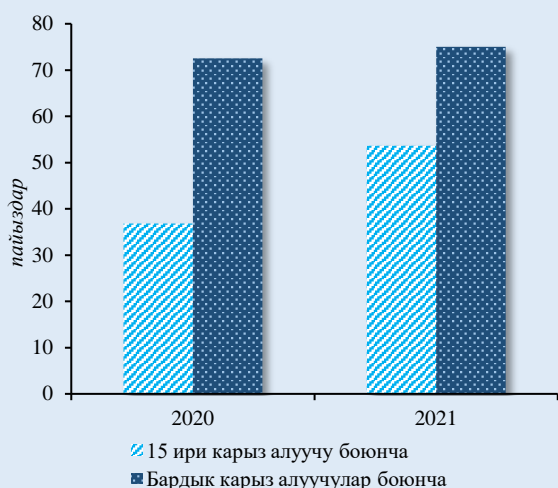
	Жергиликтүү банктар	Чет өлкө банктары
Кредиттер боюнча карыз калдыгы, млрд сом	36,4	43,5
15 ири карыз алуучунун кредиттеринин банк секторунун кредит портфелинин жалпы көлөмүндө салыштырма салмагы, пайыздарда	42,0	45,2
Кредиттер боюнча карызды тейлөөгө чыгашалардын карыз алуучулардын чогуу алгандагы кирешесине карата катышы, пайыздарда	4,1	7,8

Булагы: КБ, Улуттук банк

Карыз алуучулардын кредиттеринин камсыздалышы

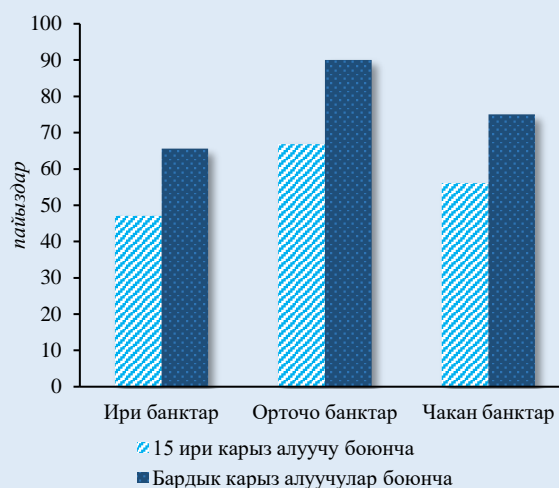
2021-жылдын жыйынтыгында банк сектору боюнча LTV¹⁷ айкын деңгээли 75,1 пайызды түзгөн. Күрөөлүк камсыздоонун түптөлгөн деңгээли кредиттик каражаттардын күрөөлүк мүлк менен камсыз болуусунун салыштырмалуу жогору деңгээлин тастыктоодо (2-график). Ошол эле учурда ири банктарда LTV мааниси чакан жана орто банктардагы жана бүтүндөй банк сектору боюнча маанилерге караганда төмөн (3-график).

2-график. 2021-жылдын 31-декабрына карата коммерциялык банктын бардык карыз алуучулары жана 15 ири карыз алуучусу боюнча LTV деңгээли

Булагы: КБ, Улуттук банк

3-график. 2021-жылдын 31-декабрына карата банктардын топтору боюнча коммерциялык банктын бардык карыз алуучулары жана 15 ири карыз алуучусу боюнча LTV деңгээли

Булагы: КБ, Улуттук банк

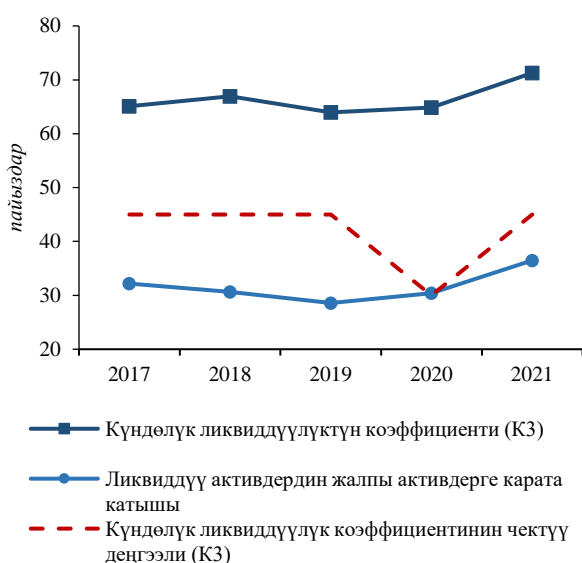
¹⁷ LTV (loan-to-value ratio) – берилген кредиттердин көлөмүнүн күрөөлүк камсыздоонун наркына карата катышы.

2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги

Банк секторунда жагдайдын жакшырышына байланыштуу жана финансылык туруктуулукту камсыз кылуу үчүн, Улуттук банк 2021-жылдын 1-февралынан тартып экономикалык ликвиддүүлүк коэффициентинин маанисин (К3.1.) 30,0 пайыздан 45,0 пайызга чейин көбөйтүп, кыска мөөнөттүү (К3.2) жана дароо ликвиддүүлүк (К3.3) экономикалык ченемдеринин сакталышын калыбына келтирген.

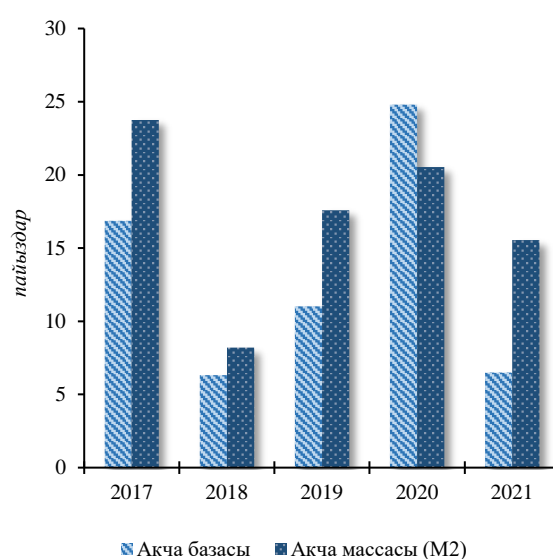
2021-жылдын жыйынтыгы боюнча күндөлүк ликвиддүүлүк коэффициентинин (2020-жылдын жыйынтыгы боюнча) 64,9 пайыздан 71,3 пайызга чейин көбөйүшү белгиленген (2.2.11- график). Акча массасынын (M2) көрсөткүчүнүн өсүшү экономикадагы улуттук валютадагы наг акча каражаттарынын жана мөөнөттүү депозиттердин өсүшү менен шартталган (2.2.12-график).

2.2.11-график. Банк секторунун ликвиддүүлүк көрсөткүчтөрү

Булагы: Улуттук банк

2.2.12-график. Акча массасынын (M2) жана акча базасынын өсүш арымдары

Булагы: Улуттук банк

Банк секторунун ликвиддүүлүк коэффициенттеринин көбөйүшү ликвиддүү активдердин өсүш арымынын күндөлүк милдеттенмелердин өсүш арымынан жогорулашы менен шартталган.

Активдер жана милдеттенмелер ортосунда аларды төлөө мөөнөттөрү боюнча ажырым байкалган. Мында “1 айга чейин”, “3 айдан 6 айга чейин” төлөө мөөнөтү менен активдер жана милдеттенмелер ортосунда терс ажырым сакталып калган. Ал эми “1 айдан 3 айга чейин” жана “12 айдан ашык” төлөө мөөнөтү менен активдер жана милдеттенмелер ортосунда оң ажырым байкалган (2.2.1-таблица).

2.2.1-таблица. Финансылык активдерди жана милдеттенмелерди төлөө мөөнөтү
2021-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча, млн сом

Аталышы	Төлөө мөөнөтү					Бардыгы болуп
	1 айга чейин	1-3 ай	3-6 ай	6-12 ай	12 айдан ашык	
Бардыгы болуп финансылык активдер, анын ичинде кардарларга кредиттер жана финансылык ижара	161 175	15 864	15 756	31 531	154 776	379 101
Бардыгы болуп финансылык милдеттенмелер, анын ичинде жеке адамдардын депозиттери жана юридикалык жактардын мөөнөттүү депозиттери	189 877	11 959	21 355	32 642	48 299	304 131
Ажырым,	-28 702	3 905	-5 599	-1 111	106 477	74 970
анын ичинде кредиттер жана депозиттер боюнча	-53 813	1 431	-789	2 839	97 663	47 332

2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги

Каржылоонун ири булактарынын концентрацияланышы

Кайтарым стресс-тестирлөөнүн жыйынтыгы боюнча айрым банктар бирден бешке чейин ири кардарлардын агылып чыгуусуна байланышкан таасирлерге туруштук бере алган эмес. Мында, ликвиддүүлүк ченеми 45 пайыздык чектен төмөн түшөт.

Кредиттердин концентрацияланышы

Айрым банктарда бирден төрткө чейин ири карыз алуучулардын потенциалдуу дефолтко учурашы жөнгө салуучу капиталды Улуттук банктын экономикалык ченеминен төмөн деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн.

2.2.13-график. Кредит портфелинин тармактык концентрациялануусу

Бардык тармактарда кредиттөө көлөмү өскөн шартта, кредит портфелинин тармактык түзүмүндө соодага берилген кредиттердин концентрациялануу деңгээлинин жогорулашы байкалган. 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча соодага берилген кредиттердин үлүшү 26,4 пайыздан 28,9 пайызга чейин төмөндөгөн (2.2.13-график).

Булагы: КБ, Улуттук банк

2.2.4. Валюта тобокелдиги

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча банк секторунун валюта тобокелдигинин орточо жылдык деңгээли орточо болгон. 2021-жылы улуттук валютанын АКШ долларына карата курсу туруктуу болгон (2.2.14-график).

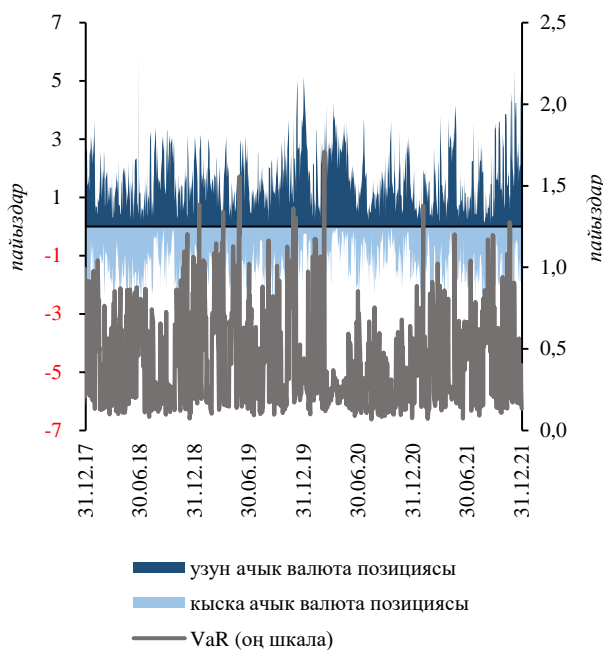
2.2.14-график. USD/KGS номиналдуу алмашуу курсунун динамикасы

Булагы: Улуттук банк

2021-жылы узун жана кыска валюта позициясы менен банктардын саны анчалык өзгөргөн эмес жана 2020-жылдагыдай эле туруктуу бойдон сакталып калган (2.2.16-график).

2.2.15-график. Ачык валюталык позициянын жана кайра баалоо тобокелдигинин (VaR) динамикасы ТСКдан пайыздарда

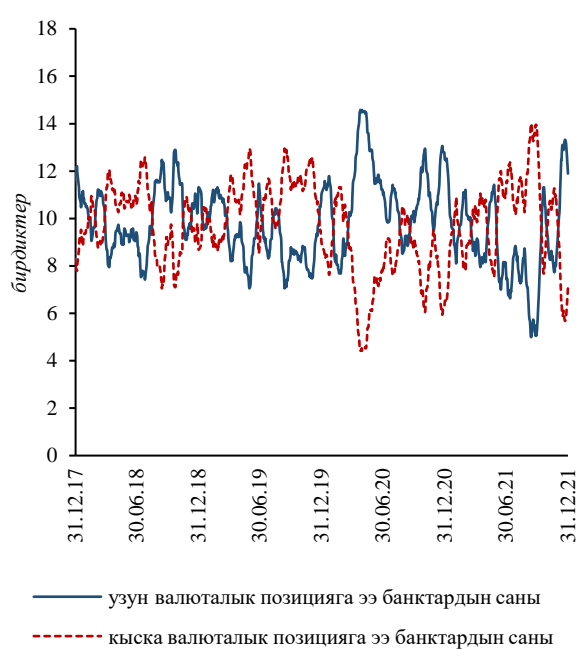

Булагы: Улуттук банк

Бүтүндөй алганда банктар активдердин жана милдеттенмелердин ачык валюталык позицияларын Улуттук банктын экономикалык ченемдеринде белгиленген лимиттердин чегинде сактап турган.

Банк секторунун валюталык позициясын кайра баалоодон орун алышы ыктымал болгон тобокелдик 2021-жылы минималдуу деңгээлде (VaR: таза суммардык капиталдын 0,1 – 1,4 пайызы, 2.2.15-график) болгон, б.а. банктар чет өлкө валютасы менен иштөөдө консервативдик саясатты карманып, валюталык тобокелдикке бир аз дуушар болгон.

2.2.16-график. Банктардын валюталык позициясы

Булагы: Улуттук банк

5-кыстырма. Кредиттик жана валюта тобокелдиктери

2021-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн 16,8 пайызын ал боюнча төлөө чет өлкө валютасында жүргүзүлгөн кредиттер түзгөн, мында карыз алуучулардын кирешелери улуттук валютада топтолгон (1-график). Кредит портфелинин бул көлөмү кредиттик жана валюта тобокелдиктерине потенциалдуу дуушар болгон.

Валюта тобокелдигинин кредиттик тобокелдикке тийгизген таасири 2-графикте көрсөтүлгөн, анда кредиттердин топтору боюнча классификацияланган кредиттердин үлүшү чагылдырылган:

- 1-топ – 23,9 пайыз, мында карыз алуучунун негизги кирешелери улуттук валютада топтолот, ал эми кредиттер чет өлкө валютасында төлөнөт;

- 2-топ – 8,7 пайыз, мында негизги кирешелер жана карыз алуучу тарабынан төлөнүүгө тийиш болгон кредиттер бирдей валютада топтоштурулат;

- 3-топ – 9,1 пайыз, мында карыз алуучунун негизги кирешелери чет өлкө валютасында топтоштурулат, ал эми кредиттер улуттук валютада төлөнөт.

1-график. Кредиттердин топтору боюнча кредит портфели¹⁸

2-график. Кредиттердин топтору боюнча классификацияланган кредиттердин үлүшү¹⁹

Булагы: Коммерциялык банктар, кредит портфелинин көлөмү овердрафт боюнча кредиттерди эске алуусуз көрсөтүлгөн.

¹⁸ Бул графикте кредиттерди топтор боюнча бөлүштүрүү келтирилген. Мисалы, 2021-жылдын 31-декабрына карата 1-топ боюнча кредиттердин көлөмү 30,0 млрд сомду же кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн 16,8 пайызын түзгөн.

¹⁹ Бул графикте кредиттердин ар бир тобу боюнча кредит портфелиндеги классификацияланган кредиттердин үлүшү чагылдырылган. Мисалы, 2021-жылдын 31-декабрына карата 1-топ боюнча классификацияланган кредиттердин көлөмү 7,2 млрд сомду же 1-топ боюнча кредит портфелинин көлөмүнүн (30,0 млрд сом) 23,6 пайызын түзгөн.

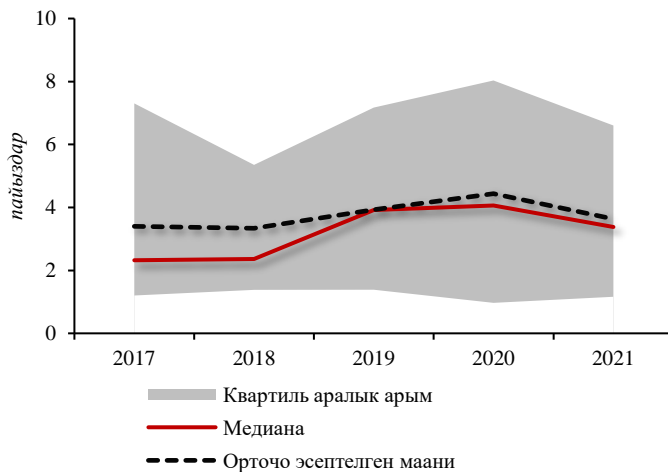
2.2.5. Пайыздык тобокелдик

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча пайыздык тобокелдик деңгээли жогорулаган, бул тобокелдиги боюнча бааланган активдердин таза суммардык капиталдан жогорку арымда өсүшү менен шартталган.

Пайыздык тобокелдиктин орточо өлчөмү 2010-2021-жылдар аралыгында жол берилген чекте (таза суммардык капиталдан 2,4-4,4 пайыз) болгон (2.2.17-график).

2.2.17-график. Пайыздык тобокелдик динамикасы (VaR)

ТСКдан пайыздарда

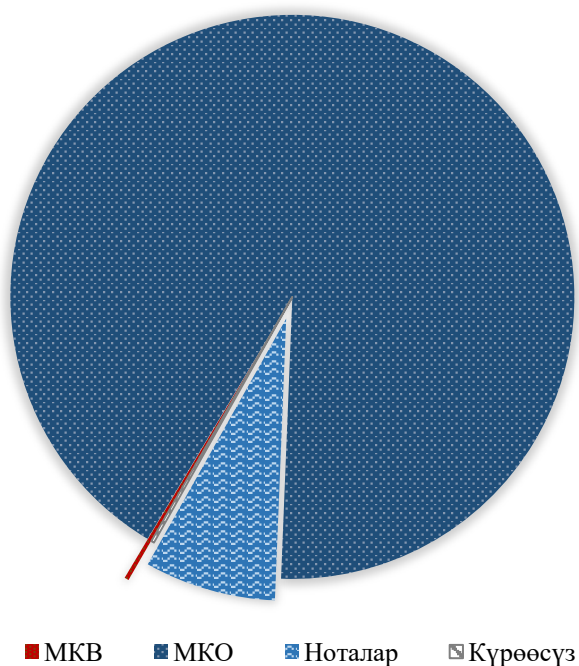
Булагы: Улуттук банк

2.2.6. “Дуушарлануу” тобокелдиги

Кыргыз Республикасынын банктар аралык кредиттик рыногунда орун алышы ыктымал болгон “дуушарлануу” тобокелдигинин таасирине баа берүү мындай талдап-иликтөөнүн максаты болуп саналат, ал банктардын биринде ликвиддүүлүк боюнча көйгөйлөр келип чыккан шартта, бири-бирине таасирин тийгизиши мүмкүн.

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча банктар аралык кредиттик бүтүмдөрдүн көлөмү 34,0 млрд сомду түзгөн²⁰.

2.2.18-график. 2021-жылдын ичинде банктар-резиденттер ортосунда келишилген банктар аралык кредиттик бүтүмдөрдүн көлөмүн күрөөлүк камсыздоого жараша бөлүштүрүү

Кыргыз Республикасынын банк секторунда банктар аралык рыноктогу кредиттердин орду, негизинен, жогору ликвиддүү мамлекеттик баалуу кагаздар түрүндөгү күрөөлүк камсыздоо менен жабылат (2.2.18-график).

Жалпысынан, өлкөнүн банктар аралык кредит рыногунда “дуушарлануу” тобокелдигинин келип чыгуу ыктымалдыгы минималдуу, бул жогорку ликвиддүү күрөөлүк камсыздоонун болушу менен шартталган.

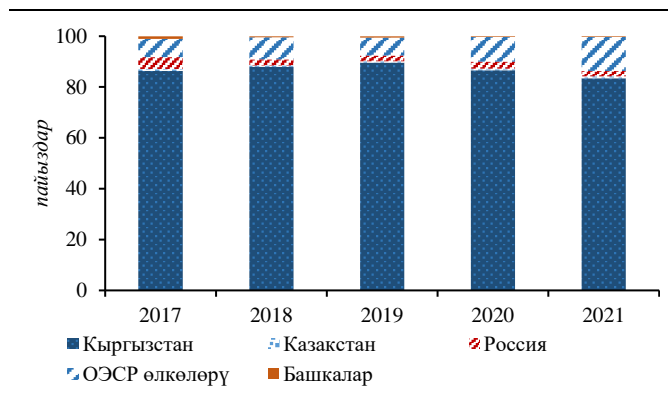
Булагы: Улуттук банк

²⁰ Мында, 2021-жылдын ичинде банктар-резиденттер ортосунда келишилген бүтүмдөрдүн жалпы көлөмүн түшүнүүгө болот.

2.2.7. Өлкөлүк тобокелдик

Коммерциялык банктардын маалыматына ылайык, резидент эместерде жайгаштырылган активдердин суммардык көлөмү 2021-жылдын 31-декабрына карата 63,3 млрд сомду же банк секторунун активдеринин жалпы көлөмүнүн 16,5 пайызын түзгөн. Жайгаштыруулардын олуттуу концентрацияланышы Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюмуна кирген өлкөлөрдө байкалган – резидент эместерде жайгаштырылган активдерден 80,4 пайыз (50,9 млрд сом).

2.2.19-график. Активдердин географиялык түзүмү

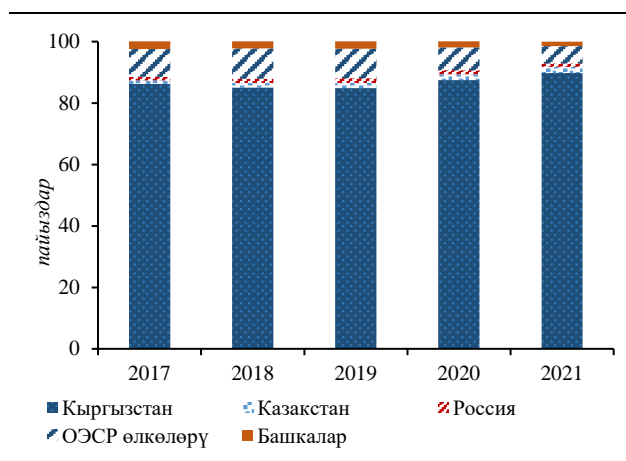

Булагы: Улуттук банк

Чет өлкөдө жайгаштырылган активдердин негизги үлүшү 62,0 млрд сом өлчөмүндө корреспонденттик жана депозиттик эсептерге же резидент эместерде жайгаштырылган активдердин жалпы көлөмүнүн 98,0 пайызына туура келген (2.2.19-график).

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын банктарынын резидент эместер алдында милдеттенмелери 31,1 млрд сомду же банк секторунун милдеттенмелеринин жалпы көлөмүнүн 10,2 пайызын түзгөн. Ресурстардын олуттуу үлүшү банк-резидент эместер тарабынан кредиттер жана депозиттер түрүндө 29,4 млрд сом же резидент эместер алдында милдеттенмелердин жалпы көлөмүнүн 94,4 пайызы өлчөмүндө тартылган. Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюмуна кирген өлкөлөргө резидент эместердин алдында милдеттенмелердин көлөмүнүн 54,9 пайызы, Казакстанга жана Россияга, тиешелүүлүгүнө жараша, 19,3 жана 11,6 пайызы туура келген (2.2.20-график).

2.2.20-график. Милдеттенмелердин географиялык түзүмү

Булагы: Улуттук банк

2.2.21-график. Өлкөлүк белгиси боюнча уставдык капитал

Булагы: Улуттук банк

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча чет өлкө капиталы 10,8 млрд сомду же банк секторунун уставдык капиталынын жалпы көлөмүнүн 29,2 пайызын түзгөн. Чет өлкө капиталынын өлкөлүк белгиси боюнча түзүмү (2.2.21-график) төмөнкүлөргө таандык:

- Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюмуна кирген өлкөлөрдүн резиденттерине – 69,2 пайыз,
- Казакстандын резиденттерине – 20,9 пайыз,
- Россиянын резиденттерине – 1,0 пайыз,
- башка өлкөлөрдүн резиденттерине – 8,9 пайыз.

2.3. Банк секторун “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү

2.3.1. Кредиттик тобокелдикти “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү²¹

Кредиттик тобокелдикти “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү аркылуу кредит портфелинде “классификацияланбаган” кредиттердин²² жол берилген максималдуу үлүшү эсептелген, ал “классификацияланган” категориясына өтүүдө капиталдын жетиштүүлүк коэффициентин (КЖК) 12 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн.

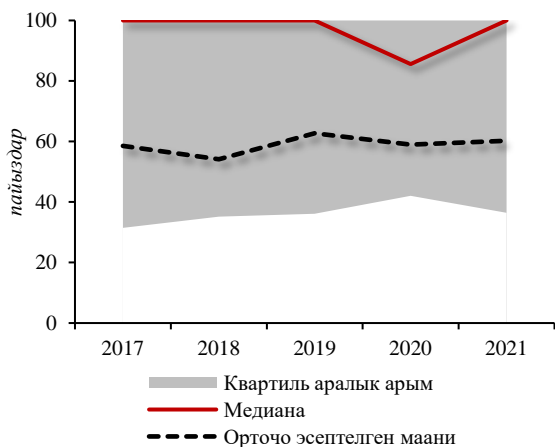
Бул ыкма “классификацияланбаган” кредиттердин “классификацияланган” кредиттер²³ категориясына өтүшүнө байланыштуу, банктардын РППУ боюнча кошумча чегерүүлөрүнүн ордун жаба алган буфердик капиталынын запасын (таза суммардык капитал) аныктоого мүмкүндүк берет.

Мындан тышкары, бул ыкма капитал шайкештиги (К2.1) 12 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөй турган классификацияланган кредиттердин максималдуу өсүш арымын эсептөөгө өбөлгө түзөт.

Банк секторун 2021-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүүнүн натыйжасында банк сектору боюнча “классификацияланган” категориясына өткөн “классификацияланбаган” кредиттердин максималдуу жол берилген үлүшү орточо 60,3 пайызды түзгөн (2.3.1-график).

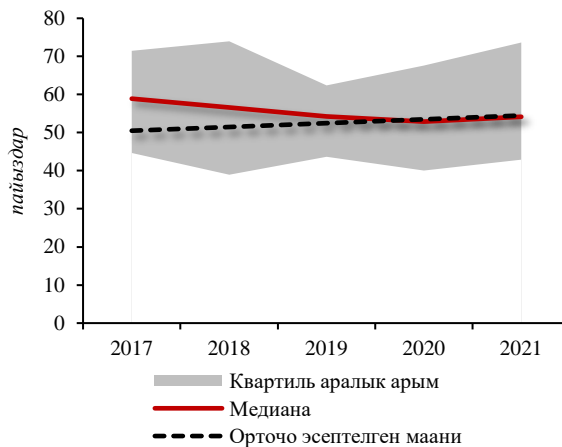
Ошентип, банк сектору кредит портфелинин сапатынын олуттуу начарлоосуна туруштук бере алат, анын ордун жабуу үчүн таза суммардык капиталдын 54,5 пайызы өлчөмүндө кошумча РППУ түзүү талап кылынышы мүмкүн (2.3.2-график).

2.3.1-график. “Иштеп жаткан”²⁴ кредиттердин “классификацияланган” кредиттерге өтүүчү максималдуу жол берилген үлүшү²⁵
классификацияланбаган кредиттерден пайыздарда

Булагы: Улуттук банк

2.3.2-график. Кошумча РППУ, мында аларды түзүүдө КЖК 12 пайыз деңгээлге чейин төмөндөшү мүмкүн
ТСКдан пайыздарда

Булагы: Улуттук банк

²¹ Проблемалуу банктарды эске албаганда.

²² Тобокелдиксиз болуп саналган, “нормалдуу” категориясындагы кредиттерди эске албаганда.

²³ Мында, “иштеп жаткан” кредиттердин “классификацияланган” категориясына өтүшү үч категория (“субстандарттуу”, “шектүү” жана “жоготуулар”) боюнча бирдей жүрөт.

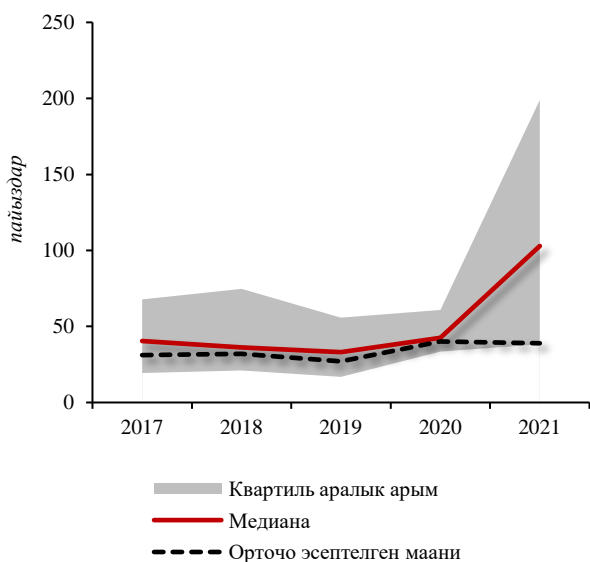
²⁴ Тобокелдиксиз болуп саналган, “нормалдуу” категориясындагы кредиттерди эске албаганда.

²⁵ Мында КЖК 12 пайыз деңгээлине чейин төмөндөйт.

2.3.2. Ликвиддүүлүк тобокелдигин “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү

2.3.3-график. Депозиттердин агылып чыгуу өлчөмү, мында КЗ.1 45 пайызга чейин төмөндөйт

кардарлардын депозиттеринин жалпы көлөмүнөн пайыздарда

Булагы: Улуттук банк

Банк секторунун ликвиддүүлүк тобокелдигине баа берүү үчүн Улуттук банктын күндөлүк ликвиддүүлүк боюнча экономикалык ченемин бузбай туруп, кардарлардын депозиттик базасынын жалпы көлөмүнөн депозиттердин массалык агылып чыгуусунун ордун жабууга жөндөмдүү ликвиддүү активдердин запасы эсептелген.

Таасир – бул жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттеринин агылып чыгуусунун максималдуу көлөмү, ал ликвиддүүлүк ченемин 45 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн.

“Кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү натыйжалары (2.3.3-график), 2021-жылдын акырына карата абал боюнча банк секторунун ликвиддүү активдеринин айкын көлөмү депозиттер агымынын кардарлардын депозиттик базасынын жалпы көлөмүнүн орточо алганда 39,1 пайызынын ордун жабууга жөндөмдүү экендигин көрсөткөн (2.3.1-таблица).

2.3.3. Рыноктук тобокелдиктерди “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү

Рыноктук тобокелдиктерди “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү жыйынтыгы банк сектору 2021-жылдын акырына карата пайыздык жана валюта тобокелдиктерине бир аз эле дуушарланышын көрсөткөн.

Пайыздык тобокелдик

1-сценарий – кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендин төмөндөшү, мында капиталдын шайкештик деңгээли чектүү деңгээлге чейин (12 пайыз) төмөндөйт.

“Кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү натыйжалары банк секторунун тике пайыздык тобокелдикке карата бир аз ийкемдүү экендигин көрсөтүп турат. Кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээлинин 9,3 пайыздык пунктка азайышы капиталдын шайкештик деңгээлин 12 пайызга чейин төмөндөтүшү мүмкүн (2.3.1-таблица).

Жалпысынан алганда, “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү натыйжалары боюнча банк сектору пайыздык тобокелдиктин төмөн деңгээлине ээ.

Валюта тобокелдиги (кайра баа берүү тобокелдиги)

Банк секторунун валюта тобокелдигине баа берүү үчүн сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун максималдуу өсүш арымы эсептелген, ал капитал шайкештигине жана таза пайдага да таасирин тийгизет.

1-сценарий – сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун максималдуу өсүш арымы, мында капиталдын шайкештик (К2.1) деңгээли чектүү деңгээлге чейин (12 пайыз) төмөндөйт.

“Кайтарым” стресс-тесттен өткөрүүнү эсептөөлөр, банк секторунда активдерге жана милдеттенмелерге кайра баа берүү тобокелдигинин төмөн экендигин көрсөтүү менен валюталык тобокелдикке карата төмөн деңгээлдеги ийкемдүүлүккө ээ экендигин тастыктайт (2.3.1-таблица).

2-сценарий – сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун максималдуу өсүш арымы, мында коммерциялык банктардын таза пайдасы нөлдүк деңгээлге чейин төмөндөйт.

Стресс-тестирлөөнүн натыйжалары коммерциялык банктар валюталык тобокелдиктин таасирине туруштук бере ала тургандыгын көрсөтүп турат (2.3.1-таблица).

2.3.1-таблица. 2021-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүүнүн жалпы жыйынтыктары

		Банк сектору
Кредиттик тобокелдик		
1-сценарий	"Классификацияланган" категорияга өткөн классификацияланбаган кредиттердин үлүшү, <i>пайыздарда</i>	60,2
Пайыздык тобокелдик		
1-сценарий	Кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендердин төмөндөшү, мында капиталдын жетиштүүлүк коэффициенти 12% чейин төмөндөйт, <i>пайыздык пункттарда</i>	9,3
Валюта тобокелдиги		
1-сценарий	USD/ KGS курсунун өсүш арымы (\pm), мында капиталдын жетиштүүлүк коэффициенти 12% чейин төмөндөйт, <i>пайыздарда</i>	валюта курсунун 100 пайызга өзгөрүшү
2-сценарий	USD/ KGS курсунун өсүш арымы (\pm), мында таза пайда нөлдүк деңгээлге чейин төмөндөйт, <i>пайыздарда</i>	
Ликвиддүүлүк тобокелдиги		
1-сценарий	Депозиттердин жана кредиттердин жалпы көлөмүнөн кардарлардын депозиттеринин жана алынган кредиттердин үлүшүнүн агылып чыгуусу, мында күндөлүк ликвиддүүлүк коэффициенти 30 пайызга чейин төмөндөйт, <i>пайыздарда</i>	39,1

III. БАНК ЭМЕС ФИНАНСЫ-КРЕДИТ УЮМДАРЫ

Жалпысынан, банк эмес финансы-кредит уюмдары (БФКУ) системасынын абалы туруктуу катары бааланат. Активдер, кредит портфели, ресурстук база сыяктуу негизги көрсөткүчтөрдүн көбөйүүсү белгиленген.

Стресс-тесттердин натыйжалары БФКУ секторунун кредиттик тобокелдиги орточо болуп саналарын көрсөткөн.

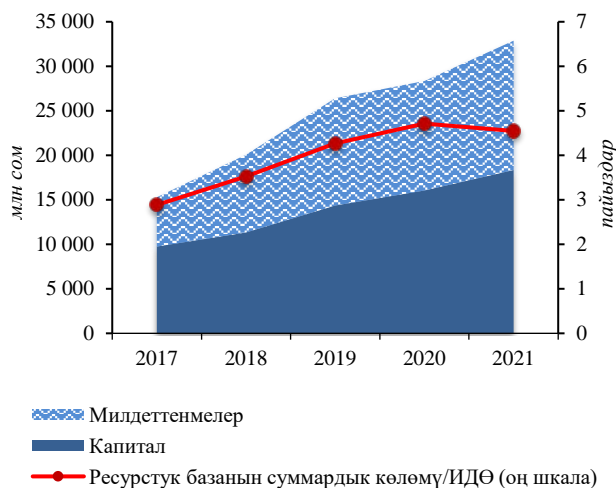
Микрофинансылык уюмдардын жана кредиттик союздардын кредиттери боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендер 2020-жылга салыштырганда бир аз төмөндөгөн.

3.1. Негизги тенденциялар

2021-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Кыргыз Республикасында Улуттук банктан лицензия алышкан жана иши ал тарабынан жөнгө салынууга тийиш болгон банк эмес финансы-кредит уюмдары (БФКУ) системасы төмөнкүлөрдү камтыган: адистештирилген финансы-кредит мекемеси – “Кредиттик союздардын каржы компаниясы” ААК (КСКК), “Кепилдик фонд” ААК, 88 кредиттик союз, 133 микрофинансылык уюм (анын ичинде 10 микрофинансылык компания, 86 микрокредиттик компания жана 37 микрокредиттик агенттик) 379 алмашуу бюросу жана 2 кредиттик бюро.

Ресурстар

3.1.1-график. БФКУ милдеттенмелеринин жана капиталынын динамикасы

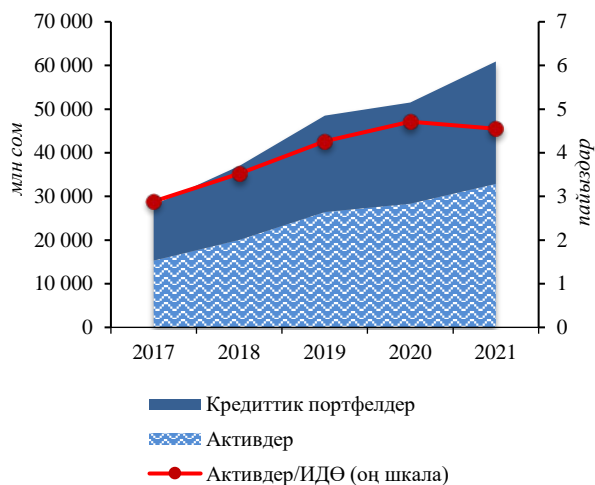

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча БФКУнун милдеттенмелери 2020-жылга салыштырганда 18,1 пайызга көбөйгөн жана 14,5 млрд сом өлчөмүндө түптөлгөн. БФКУнун капиталы 14,2 пайызга көбөйүп, 18,3 млрд сомду түзгөн (3.1.1-график).

Булагы: Улуттук банк

Активдер

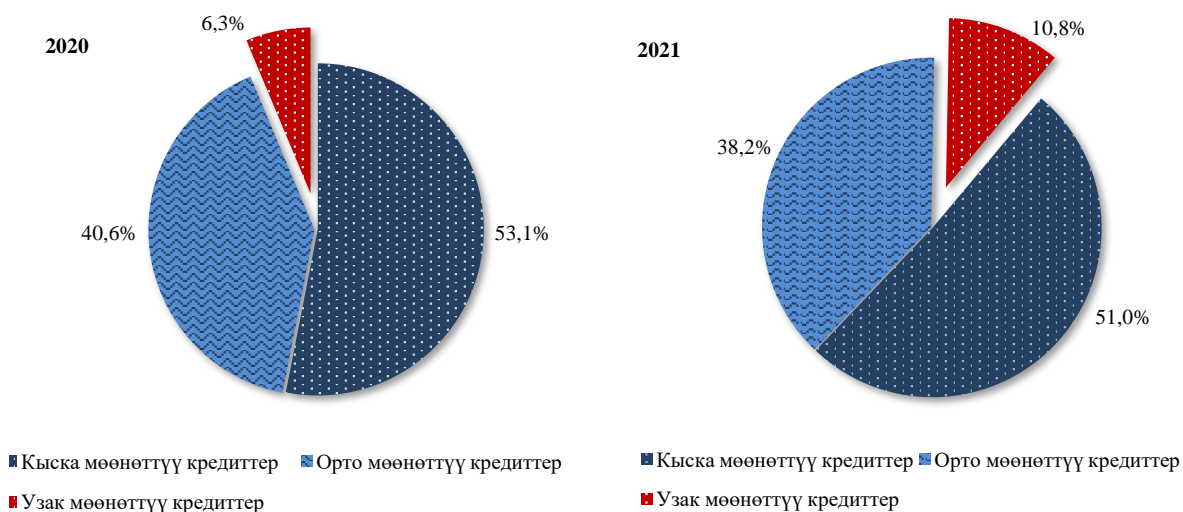
3.1.2-график. БФКУ активдеринин жана кредиттеринин динамикасы

Булагы: Улуттук банк, БФКУ

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде БФКУга сунушталган кредиттердин түзүмүндө ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча кыска жана орто мөөнөттүү кредиттик ресурстардын үлүшүнүн азайышы жана узак мөөнөттүү кредиттердин үлүшүнүн көбөйүшү байкалган (3.1.3-график).

3.1.3-график. БФКУга берилген кредиттердин ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча түзүмү²⁷

Булагы: Улуттук банк, БФКУ

БФКУнун кредит портфелинин басымдуу бөлүгү (чогуу алгандагы кредит портфелинен 73,3 пайызы) топтолгон негизги региондордон болуп, Бишкек шаары, Чүй, Ош жана Жалал-Абад областтары калууда, бул республиканын аталган региондорунда ишкердик жигердүүлүгүнүн жогору болушуна байланыштуу болгон.

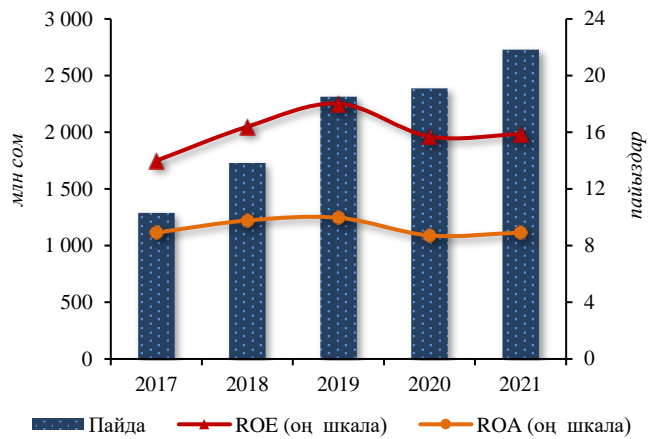
²⁶ АФКУну эсепке албаганда.

²⁷ Бир мезгил ичиндеги маалыматтар.

Кирешелүүлүк²⁸

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча БФКУнун таза пайдасы 2020-жылга салыштырганда 14,4 пайызга көбөйүп, 2,7 млрд сомду түзгөн. 2021-жылы ROA кирешелүүлүк көрсөткүчү 0,2 пайыздык пунктка көбөйүп, 8,9 пайызды түзгөн, ал эми ROE көрсөткүчү 0,2 пайыздык пунктка өсүп, 15,9 пайызды түзгөн (3.1.4- график).

3.1.4-график. БФКУнун кирешелүүлүк көрсөткүчтөрүнүн динамикасы²⁹

Булагы: Улуттук банк, БФКУ

²⁸ ROA жана ROE индикаторлору жылдык мааниде берилген.

²⁹ АФКУну эсепке албаганда.

3.2. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын тобокелдиктери

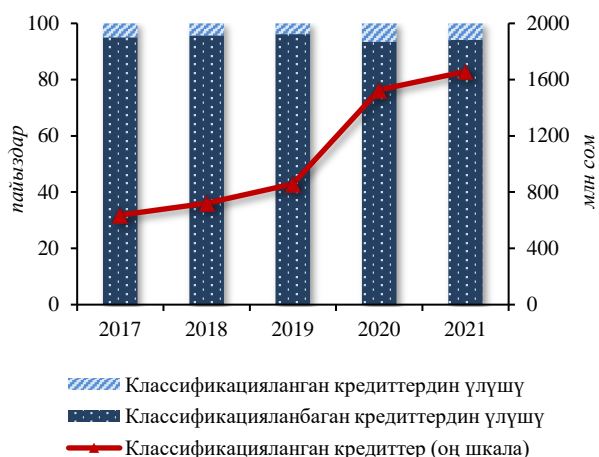
БФКУ ишиндеги тобокелдиктердин негизги факторлорунан болуп, кредит портфелинин сапаты, тармактык жана институционалдык концентрация, ошондой эле БФКУ секторунун тышкы карызынын абалы саналат.

БФКУнун кредит портфелинин сапаты

Отчеттук мезгилдин акырына карата абал боюнча БФКУнун кредит портфелинде классификацияланган кредиттердин үлүшү 0,7 п.п. кыскарып, 5,9 пайызды түзгөн, мында алардын номиналдык көлөмү 2020-жылга салыштырганда 130,0 млн сомго же 8,5 пайызга көбөйүшү байкалган (3.2.1- график).

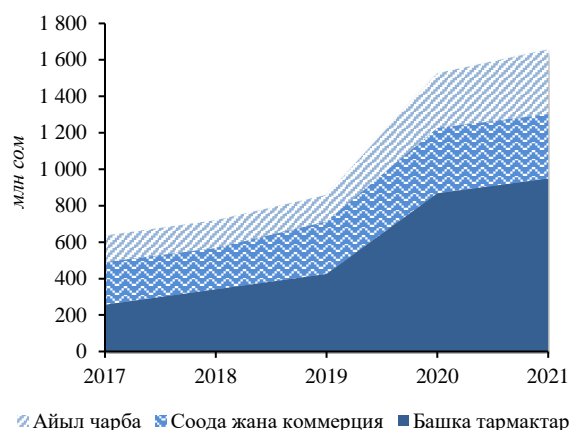
2021-жылдын жыйынтыгы боюнча БФКУнун классификацияланган кредиттеринин түзүмүндө 2020-жылга салыштырганда айыл чарбага (1,7 пайыздык пункт) берилген тейленбеген кредиттеринин үлүшүнүн көбөйүшү жана соодага (2,2 пайыздык пункт) берилген тейленбеген кредиттеринин үлүшүнүн төмөндөшү белгиленген. БФКУнун классификацияланган кредиттеринин жалпы көлөмүндө айыл чарбага жана соодага берилген тейленбеген кредиттеринин үлүшү, тиешелүүлүгүнө жараша, 21,4 пайызды жана 21,3 пайызды түзгөн (3.2.2-график).

3.2.1-график. БФКУнун кредит портфелинин сапаты

Булагы: Улуттук банк

3.2.2-график. БФКУнун экономиканын тармактары боюнча классификацияланган кредиттеринин түзүмү

Булагы: Улуттук банк

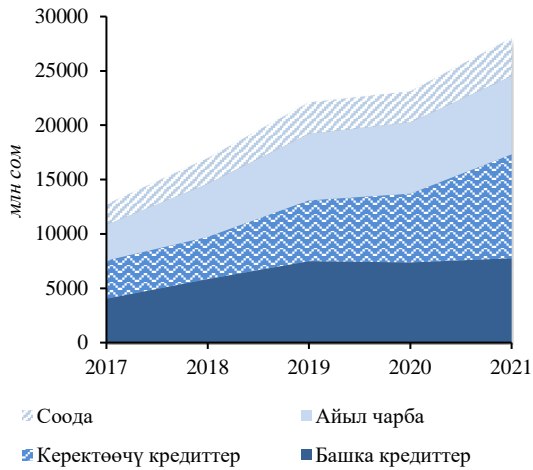
Тармактык концентрация

БФКУнун кредит портфели керектөө кредиттеринен (БФКУнун кредиттеринин жалпы көлөмүнүн 34,1 пайызы), ошондой эле айыл чарбага жана соодага берилген кредиттерден (кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн, тиешелүүлүгүнө жараша, 25,7 жана 12,5 пайызы, 3.2.3-график) турат. Айыл чарбаны кредиттөө жаратылыш-климат шарттарына олуттуу көз карандылыгы менен коштолгон.

Институционалдык концентрация

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча үч ири БФКУнун активдеринин үлүшү 2020-жылга салыштырганда 1,5 пайыздык пунктка көбөйгөн жана БФКУ секторунун активдеринин жалпы көлөмүнүн 56,1 пайызын түзгөн (3.2.4-график).

3.2.3-график. БФКУнун кредит портфелинин тармактык түзүмү

Булагы: Улуттук банк, БФКУ

3.2.4-график. БФКУнун активдеринин институционалдык түзүмү

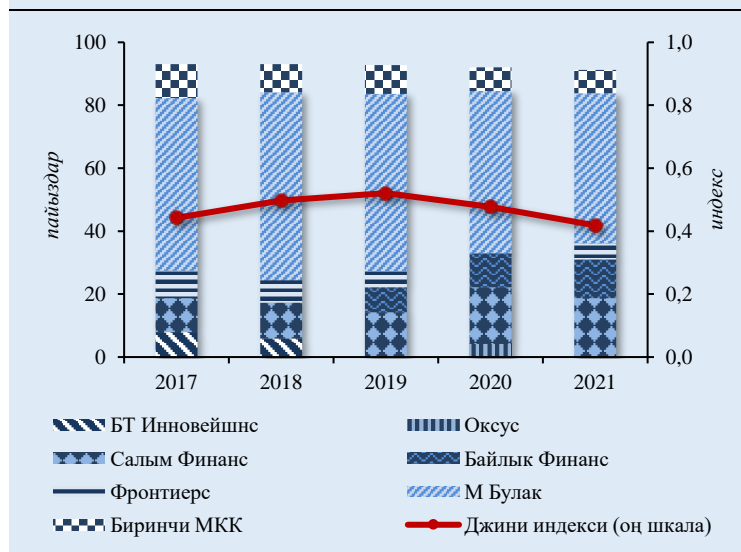
Булагы: Улуттук банк, БФКУ

6-кыстырма. Концентрациялануу индексинин негизинде БФКУ секторунун ишине баа берүү³⁰

Херфиндаль-Хиришман индекси

БФКУ секторундагы концентрациялануу тобокелдигин талдоо максатында, Херфиндаль-Хиришман индекси эсептелинген³¹. 2021-жылдын акырына карата абал боюнча БФКУ сектору үчүн индекстин мааниси 1 487,7 пункту түзгөн. Эмпирикалык эрежеге ылайык³², алынган маани БФКУнун активдеринин орточо концентрациялануусун көрсөтүп турат.

1-график. Джини индексинин жана 6 ири БФКУнун активдеринин динамикасы

Джини индекси³³

Джини индекси 6 ири БФКУнун ортосунда активдердин бирдей бөлүштүрүлүшүн баалоо максатында эсептелип чыгарылган. 2021-жылдын акырына карата абал боюнча индекстин мааниси концентрациялануу деңгээлинин бир эле учурда төмөндөшүнөн улам 0,42 түзгөн (1-график).

Булагы: Улуттук банк, БФКУ

³⁰ Концентрациялануу индекстери 6 ири БФКУнун маалыматтарынын негизинде эсептелинген.

³¹ $H = \sum_{i=1}^n (\text{үлүшү } i)^2$.

³² Рыноктун концентрациялануу деңгээлин аныктоонун төмөнкүдөй эмпирикалык эрежеси колдонулган:

- индекс 0,1ден (же 1,000) төмөн мааниге ээ – рыноктун бир аз концентрациялануусу;

- индекс 0,1ден 0,18ге чейинки (же 1,000ден 1,800гө чейинки) мааниге ээ – рыноктун орточо концентрациялануусу;

- индекс 0,18ден (же 1,800) жогору мааниге ээ – рыноктун жогорку концентрациялануусу.

³³ Джини индекси: 6 ири БФКУнун ортосунда активдердин айкын бөлүштүрүлүшүнүн абсолюттук барабардыктан четтөөсүн билдирген көрсөткүч. Индекстин 0 мааниси абсолюттук барабардыкка, ал эми 1 - абсолюттук барабарсыздыкка дал келет.

БФКУнун тышкы карызынын абалы

Отчеттук мезгилдин акырына карата абал боюнча БФКУнун тышкы карызынын көлөмү 89,9 млн АКШ долларын түзгөн. БФКУнун тышкы карызынын басымдуу бөлүгү чет өлкөлүк финансы-кредит уюмдары тарабынан сунушталган кредиттерден (БФКУнун тышкы карызынын жалпы көлөмүнүн 75,1 пайызы), ал эми калган бөлүгү (24,9 пайыз) эл аралык финансы институттарынын кредиттеринен турат.

2021-жылдын жыйынтыгы боюнча ири БФКУнун тышкы карызы 2020-жылга салыштырганда 31,5 пайызга көбөйгөн жана 82,3 млн АКШ долларын түзгөн.

3.3. БФКУ секторун стресс-тесттен өткөрүү

БФКУнун кредиттик тобокелдигин стресс-тесттен өткөрүү

Кредит портфелинин сапатынын начарлашынын БФКУ секторуна тийгизген таасирин баалоо үчүн стресс-тест өткөрүлгөн.

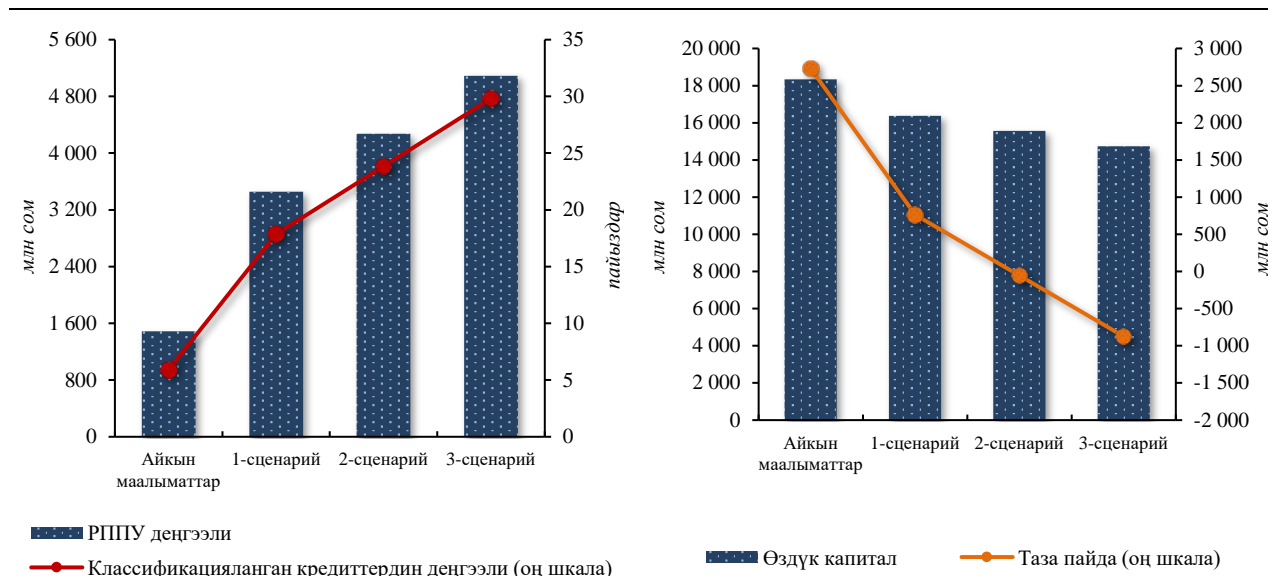
Стресс-тест өткөрүүнүн алкагында төмөнкүдөй үч сценарий каралган:

- 1-сценарий: кредиттердин 50 пайызынын бир категориядан экинчиге өтүүсү;
- 2-сценарий: кредиттердин 75 пайызынын бир категориядан экинчиге өтүүсү;
- 3-сценарий: кредиттердин 100 пайызынын бир категориядан экинчиге өтүүсү.

Мында, кредиттердин бир категориядан экинчиге өтүүсү “стандарттуу”, “байкоого алынган”, “субстандарттуу”, “шектүү” жана “жоготуулар” сыяктуу категориялар боюнча бирдей жүрөт.

Бул стресс-тестирлөөнү жүргүзүүдө БФКУнун кредит портфелинде РППУ³⁴ көлөмү 132,5 пайыздан 242,4 пайызга чейин тандалып алынган сценарийге жараша көбөйгөн (3.3.1-график).

3.3.1-график. 2021-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча кредиттик тобокелдикти стресс-тестирлөө жыйынтыктары

Булагы: Улуттук банк

Кредит портфелинин сапатынын начарлашы БФКУнун өздүк капиталынын жана таза пайдасынын акырындык менен азайышына алып келе тургандыгын белгилей кетүү зарыл. Биринчи сценарий ишке ашырылган учурда БФКУ сектору рентабелдүү болот, бирок пайда деңгээли 761,0 млн сомго чейин төмөндөтүлөт. Экинчи жана үчүнчү сценарийлер ишке ашырылган учурда, БФКУ сектору, тиешелүүлүгүнө жараша, 56,2 жана 873,4 млн сом өлчөмүндө чыгым тартат (3.3.1-график).

³⁴ МФУ активдин суммасынан пайыздык катышта көрсөтүлгөн чегерүүлөрдүн төмөнкүдөй өлчөмдөрүн жүзөгө ашыруу менен классификациянын тиешелүү категориялары үчүн жалпы жана атайын РППУ түзүшөт:

- стандарттуу, пайыздарда – 0дөн 5ке чейин;
- байкоо алдындагы активдер, пайыздарда – 10;
- субстандарттуу, пайыздарда – 25;
- шектүүлөр, пайыздарда – 50;
- жоготуулар, пайыздарда – 100.

3.3.1-таблица. Кредиттик тобокелдикти стресс-тесттен өткөрүү жыйынтыктары, пайыздар

	БФКУнун кредит портфелинде классификацияланган кредиттердин үлүшү
1-сценарий: кредиттердин 50% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	17,9
2-сценарий: кредиттердин 75% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	23,8
3-сценарий: кредиттердин 100% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	29,8

Булагы: Улуттук банк

Биринчи сценарийди ишке ашыруунун жыйынтыгында БФКУнун кредит портфелиндеги проблемалуу кредиттердин үлүшү 11,9 пайыздык пунктка, 17,9 пайыз деңгээлине чейин көбөйүшү мүмкүн. Экинчи сценарий ишке ашырылган учурда проблемалуу кредиттер 17,9 пайыздык пунктка, 23,8 пайыздык деңгээлге чейин көбөйүшү мүмкүн, ал эми үчүнчү сценарийди ишке ашырууда – 23,9 пайыздык пунктка, 29,8 пайыздык деңгээлге чейин жетиши мүмкүн.

IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАЛАРЫ

Отчеттук мезгилде системалуу мааниге ээ жана маанилүү төлөм системаларында тобокелдиктер деңгээли жол берилген чекте болгон жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында, төлөм системаларынын эрежелеринде каралган тобокелдиктерди тескөө механизмдери, ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээлинин сакталып турушу, камсыздандыруу депозиттери жана алдын ала төлөө системасы менен шартталган.

Өлкөнүн финансы секторунун иш туруктуулугун аныктаган негизги факторлордун бири катары натыйжалуу жана үзгүлтүксүз иштеген төлөм системасы саналат.

2022-жылдын 1-январына карата абал боюнча Кыргыз Республикасында төлөм системасы төмөнкү компоненттерден турган:

1. Улуттук банктын ири төлөмдөр системасы – Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ);

2. Чекене төлөмдөр системасы:

Майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн пакеттик клиринг системасы (ПКС), төлөм карттары менен эсептешүүлөр системасы, акча которуулар системасы, электрондук акча менен эсептешүүлөр системасы, үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу системалары.

3. Финансылык билдирүүлөрдү кабыл алуу жана өткөрүп берүү үчүн инфраструктура (SWIFT сервис-бюросу, банктар аралык коммуникациялык тармак).

2021-жылдын жыйынтыгында, төлөм системаларынын маанилүүлүгү критерийлерине ылайык³⁵ төмөнкүлөр:

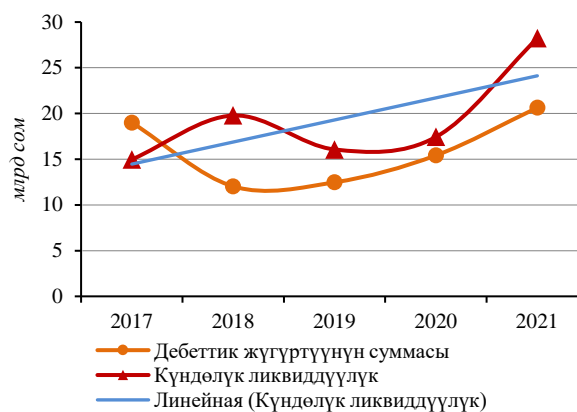
1. системалуу мааниге ээ төлөм системалары болуп таанылган – ГСРРВ жана ПКС системалары;

2. улуттук төлөм системалары болуп таанылган – ГСРРВ, ПКС жана “Элкарт” системалары;

Отчеттук мезгил ичинде ГСРРВ штаттык режимде иштеген.

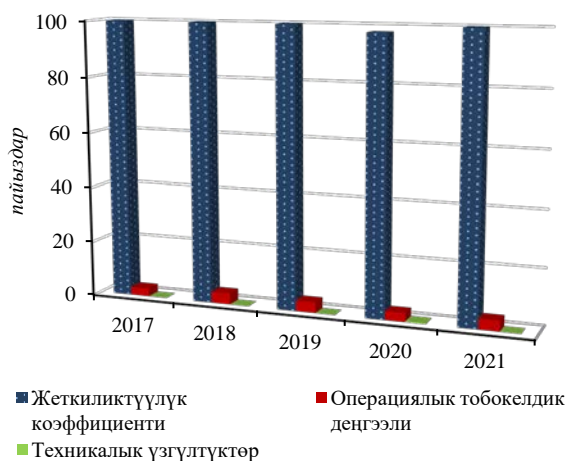
ГСРРВда финансылык тобокелдиктердин деңгээли катышуучулардын эсептериндеги

4.1-график. ГСРРВда төлөмдөрдүн жана ликвиддүүлүк көлөмүнүн орточо күндүк көрсөткүчүнүн өзгөрүү динамикасы

Булагы: Улуттук банк

4.2-график. ГСРРВдагы жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	2017	2018	2019	2020	2021
Техникалык үзгүлтүктөр, %	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0
Жеткиликтүүлүк коэффициенти, %	100,0	100,0	100,0	97,7	100,0
Операциялык тобокелдик деңгээли, %	2,9	4,1	3,9	3,2	3,9

Булагы: Улуттук банк

³⁵ Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 10-февралындагы №2021-П-14/6-1-(П) токтому менен бекитилген.

ликвиддүү каражаттардын жогору деңгээлинин эсебинен төмөн бойдон калган: катышуучулардын орточо күндүк ликвиддүү каражаттарынын көлөмү 61,9 пайызга көбөйүүнү көрсөтүп (2020-жылга салыштырганда), 28,2 млрд сомду түзгөн.

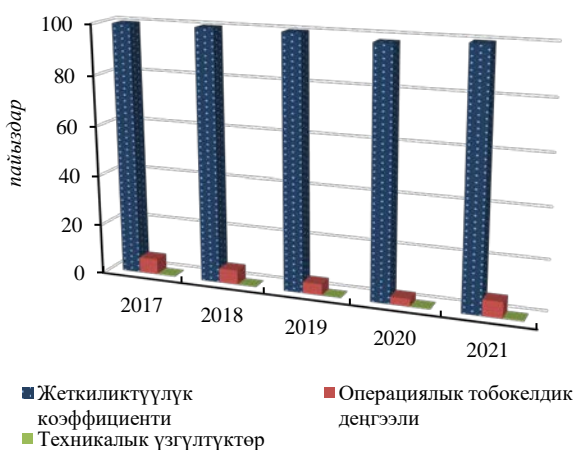
Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасынын жеткиликтүүлүк деңгээли 2021-жылы ичинде 100,0 пайызды түзүү менен жогору бойдон сакталып калган, ал эми операциялык тобокелдик деңгээли операциялык күндүн узартылышын эске алганда 3,9 пайызды түзгөн.

Отчеттук мезгилде **пакеттик клиринг системасында** финансылык тобокелдиктердин деңгээли да төмөн деңгээлде болгон. Катышуучулар тарабынан дебеттик таза позициянын ордун жабууга каралган кам зарыл деңгээлден дээрлик 4 эсеге ашкан. Пакеттик клиринг системасынын ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча системанын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү отчеттук мезгил ичинде жогору бойдон калып, 99,7 пайызды түзгөн. Мында, системадагы иш үзгүлтүктөрүн, ошондой эле системанын айрым катышуучуларынын суроо-талабы боюнча узартылышын жана убактылуу токтотулушун эске алганда, системада операциялык тобокелдиктин деңгээли 6,4 пайызды түзгөн.

Система үзгүлтүксүз иштеши жана маалымат коопсуздугун жогорулатуу үчүн программалык камсыздоонун жаңы версиясына өткөрүлүп, системанын аппараттык комплекси жаңыртылган.

Системалуу мааниге ээ төлөм системалары Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын негизги компоненттеринен болуп саналат, алардын ишиндеги үзгүлтүктөр өлкөнүн төлөм жана банк системалары үчүн системалуу тобокелдиктерди жаратышы мүмкүн, буга байланыштуу аларга күчөтүлгөн талаптар коюлат.

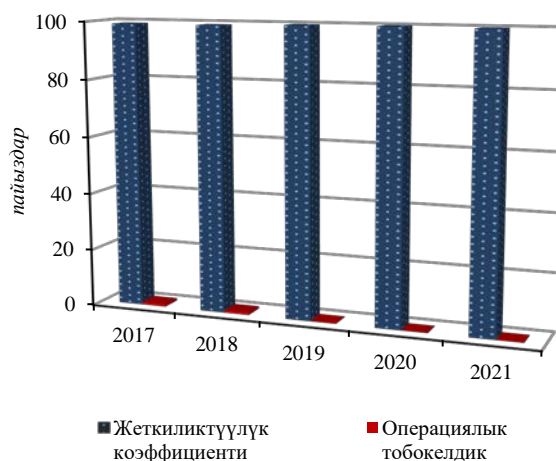
4.3-график. ПКСте жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	2017	2018	2019	2020	2021
Техникалык үзгүлтүктөр, %	0,2	0,04	0,0	0,1	0,3
Жеткиликтүүлүк коэффициенти, %	99,8	100,0	100,0	98,0	99,7
Операциялык тобокелдик деңгээли, %	6,2	5,8	4,5	3,1	6,4

Булагы: Улуттук банк

4.4-график. Бирдиктүү банктар аралык процессинг борборунда жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	2017	2018	2019	2020	2021
Жеткиликтүүлүк коэффициенти, %	99,1	99,2	99,8	99,9	99,8
Операциялык тобокелдик, %	0,9	0,8	0,2	0,1	0,2

Булагы: Улуттук банк

Банктык төлөм карттары менен эсептешүүлөр системалары. 2022-жылдын 1-январына карата абал боюнча Кыргыз Республикасында 6 эл аралык система, “Элкарт” улуттук системасы жана “Элкарт-UPI³⁶” системасынын кобейджинг карттары иштеп турган.

Отчеттук мезгил ичинде “Элкарт” улуттук системасы менен 22 коммерциялык банк иш алып барган.

2021-жылы системанын ишине мониторинг жүргүзүү жана аны талдоо жыйынтыгы боюнча анын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү 99,8 пайызды, ал эми системада операциялык тобокелдиктердин деңгээли техникалык үзгүлтүктөрдү эске алуу менен 0,2 пайызды түзгөн.

Акча которуу системалары. 2021-жыл ичинде коммерциялык банктарда эсеп ачуусуз эл аралык акча которууларды алуу жана жөнөтүү 7 эл аралык акча которуу системасы аркылуу жүзөгө ашырылган.

Акча которуулардын локалдык системалары боюнча 2022-жылдын 1-январына карата акча которуулардын 14 локалдык системасы иштеп турган, Кыргыз Республикасынын банктары алардын операторлору болуп саналат.

Электрондук акча менен эсептешүүлөр системалары. 2022-жылдын 1-январына карата 2020-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда электрондук капчыктардын саны 4,7 млн даанадан ашык капчыкты түзүү менен 34,9 пайызга көбөйгөн.

Электрондук акча менен жүгүртүүлөрдүн көрсөткүчтөрү 2021-жыл ичинде 2020-жылга салыштырганда төмөнкүдөй калыптанган:

- электрондук капчыктар ортосунда акча каражаттарын которуу боюнча операциялардын көлөмү 2020-жылга салыштырганда 83,3 пайызга өсүп, 12,7 млрд сомду түзгөн, акча каражаттарын которуулардын саны дээрлик 3 эсе көбөйүп, 5,1 млн операцияны түзгөн;

- электрондук акча менен товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө төлөө боюнча операциялардын көлөмү 2020-жылга салыштырганда 39,8 пайызга көбөйүп, 10,0 млрд сомду түзгөн, ал эми операциялардын саны 17,1 пайызга азайып, 13,1 млн операцияны түзгөн;

- отчеттук жылы электрондук капчыктарды толуктоолордун саны өткөн жылга салыштырганда 43,2 пайызга азайып, 7,5 млн операцияны түзгөн, ал эми капчыктарды толуктоо операцияларынын көлөмү 32,2 пайызга көбөйүү менен 36,4 млрд сомду түзгөн;

- электрондук акчанын ордун жабуу боюнча операциялардын саны жана көлөмү 2 эсеге жана 35,5 пайызга көбөйүп, тиешелүүлүгүнө жараша, 26,8 млрд сом суммасындагы 6,1 млн операцияны түзгөн.

Финансылык билдирүүлөрдү алмашуу каналдары. 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча, чек ара аркылуу өтүүчү финансылык билдирүүлөрдү алмашуу SWIFT тармагы, “банк-кардар” тейлөө кызматы аркылуу ишке ашырылса, негизги агым SWIFT телекоммуникация тармагына туура келген.

SWIFT банк системасы үчүн корреспондент-банктары менен чек ара аркылуу өтүүчү финансылык билдирүүлөрдү алмашуунун негизги каналы болуп саналат. Бул тармакка катышуудагы финансылык жүктү азайтуу үчүн, Улуттук банк 2002-жылы айрым банктар менен биргеликте SWIFT жамааттык пайдалануу түйүнүн түзгөн, ал 2019-жылдын 1-январынан тартып SWIFT сервис бюросу катары кайра уюштурулган.

Учурда SWIFT сервис бюросу аркылуу Улуттук банк жана Кыргыз Республикасынын 14 коммерциялык банкы иштеп жатат.

Ошондой эле Кыргыз Республикасынын төлөм инфраструктурасына үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу боюнча 17 банктык эмес система кирет.

Отчеттук мезгилде үч төлөм системасынын операторунан лицензиялар кайтарылып алынган.

³⁶ “Кыргыз Республикасындагы банктык төлөм карттар жөнүндө” жобого ылайык кобейджинг картты – бул эки төлөм системасынын алкагында чыгарылган карт. Ошентип, “Элкарт-UPI” Кыргыз Республикасынын аймагында “Элкарт” системасынын эрежелери боюнча тейленсе, ал эми республиканын чегинен тышкары Union Pay системасынын эрежелерине ылайык тейленет.

Отчеттук мезгилде алынган маалыматтарды талдоонун жыйынтыгында, төлөм системаларынын операторлору жалпы суммасы 92,8 млрд сомго 157,6 млн төлөмдү иштеп чыккан. 2020-жылдын ушул мезгилине салыштырганда төлөмдөрдүн көлөмү 2,1 эсеге өсүп, алардын саны 7,4 пайызга азайган.

Рынокто үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу системасы көп санда болгондугун эске алганда, ушул сегментте атаандаштык күчөгөн.

V. БАНК СЕКТОРУНУН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУНУ ӨРКҮНДӨТҮҮ

Отчеттук мезгилде финансы-кредит уюмдарынын ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук базанын жаакшыртылышы, негизинен, коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу банк системасындагы кризистин натыйжасын жөнгө салууга, финансы-кредит уюмдарына банктык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо мүмкүнчүлүгүн берүүгө жана бирдей укуктук чөйрөнү түзүүгө багытталган.

1. Улуттук банк Башкармасы тарабынан COVID-19 пандемиясынын жайылышына байланыштуу кабыл алынган убактылуу токтомдорду жокко чыгаруу максатында, 2021-жылдын 27-январында №2021-П-12/4-6-(НПА) токтом кабыл алынган.

Бул токтом менен карыз алуучунун кыймылдуу мүлкүнө жана кредиттерине мониторинг жүргүзүү талаптарын аткарууну убактылуу токтотуу нормалары, чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча тобокелдикти баалоо деңгээлине жана ликвиддүүлүк ченемдерине, ошондой эле Улуттук банкка отчет берүү мөөнөттөрүнө тиешелүү жеңилдиктер жокко чыгарылган.

2. Улуттук банк Башкармасы тарабынан электрондук документтерди колдонуу, атап айтканда, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарынын маалымат системалары аркылуу алынуучу электрондук форматтагы документтерди кредиттөө жана банктык эсептерди (аманаттарды) ачуу боюнча банктык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоодо пайдалануу практикасын өз ишинде колдонуу аркылуу банктык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо мүмкүнчүлүгүн тактоо максатында, 2021-жылдын 31-мартында №2021-П-12/14-5-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтому кабыл алынган.

Бекитилген өзгөртүүлөргө ылайык, обочо туруп/аралыктан тейлөө каналдары аркылуу берилүүчү кредиттин суммасы жөнөкөй электрондук кол тамга коюлган келишим боюнча 100 миң сомдон (чет өлкө валютасындагы эквивалент), ал эми мүмкүнчүлүгү кеңейтилген кол тамга коюлган келишим боюнча 200 миң сомдон (чет өлкө валютасындагы эквивалент) ашпоого тийиш.

3. Коммерциялык банктардын кепилдик фонддун гарантияларын кабыл алуусуна өбөлгө түзүү, ошондой эле кепилдик фонддун гарантиясы менен камсыздалган кредиттердин бир бөлүгүн классификациялоо боюнча талаптарды өркүндөтүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 19-майындагы №2021-П-12/25-3-(НПА) токтом менен Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр киргизилген. Өзгөртүүлөргө ылайык, коммерциялык банктар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык лицензияланган жана иши ал тарабынан жөнгө салынган кепилдик фонддун гарантиясы менен камсыздалган кредиттердин бир бөлүгүн ошол эле учурда токтомдо белгиленген шарттарды сактоо менен “нормалдуу актив” катары классификациялай алат.

4. Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 19-майындагы №2021-П-12/25-2-(НПА) токтому менен Коммерциялык банктар жана айрым банк эмес финансы-кредит уюмдары тарабынан активдерди классификациялоо жана потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга камга тиешелүү чегерүүлөрдү ишке ашыруу боюнча убактылуу эрежелерге өзгөртүүлөр киргизилген, алар коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу банк системасындагы кризистин натыйжаларын жөнгө салууга багытталган.

Киргизилген өзгөртүүлөргө ылайык, коронавирус инфекциясынын жайылышынан улам келип чыккан жагдайларга байланыштуу сапаты начарлаган активдерди үчүнчү реструктуризациялоого карата, башкача айтканда, колдонуудагы кредиттер үчүн талаптар белгиленген. Бул өзгөртүүлөр коммерциялык банктарга ресурстарын мобилизациялоого мүмкүндүк берет жана Кыргыз Республикасынын калкынын иш жигердүүлүгүн колдоого өбөлгө түзөт.

5. Улуттук банк Башкармасы ислам каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырышкан финансы-кредит уюмдарына бирдей укуктук чөйрөнү түзүү үчүн, 2021-жылдын 30-июнунда №2021-П-12/36-3-(НПА) токтомун кабыл алган.

Бул токтом менен ислам каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырышкан банктарга карата кредиттик тобокелдикти тескөө, активдерди классификациялоо жана потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга камга тиешелүү чегерүүлөрдү ишке ашыруу боюнча талаптарга тиешелүү Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр киргизилген.

6. Улуттук банк Башкармасы таасир этүү чаралары боюнча, анын ичинде тике банктык көзөмөл режими боюнча колдонуудагы талаптарды актуалдаштыруу максатында, 2021-жылдын 14-июлунда №2021-П-12/38-3-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтомун кабыл алган.

7. Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын өркүндөтүү, алардын талаптарын Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык келтирүү, ошондой эле банктарды кайра уюштурууга жана кызмат адамдарын макулдашууга байланыштуу маселелерди жөнгө салуу, “ислам терезеси” аркылуу ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык кошумча банктык операцияларды жүргүзүү укугуна лицензия берүү боюнча айрым маселелерге түшүндүрмө берүү жана тактоо, жана ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык кошумча банктык операцияларды жүргүзүүгө уруксат берүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 25-августундагы №2021-П-12/47-2-(НПА) токтому менен Улуттук банктын лицензиялоого тиешелүү айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр киргизилген.

8. Ошондой эле ислам каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырышкан финансы-кредит уюмдарына бирдей укуктук чөйрөнү түзүү жагында, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 15-сентябрындагы №2021-П-12/51-1-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтому бекитилген. Токтомдун максаты болуп Улуттук банктын ислам каржылоо принциптери боюнча ченемдик укуктук актыларын буга чейин иши калыптанып калган банктар үчүн белгиленген ченемдик укуктук актыларга ылайык келтирүү саналат.

9. Банк системасынын туруктуулугун жогорулатуу, кредиттик тобокелдик деңгээлин тескөө жана кредиттердин ордун жабуу өлчөмү боюнча талаптарды кайра карап чыгуу, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик укуктук актыларын эл аралык банктык көзөмөл жана жөнгө салуу стандарттарына жана террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү мыйзамдарга ылайык келтирүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 15-сентябрындагы №2021-П-12/51-1-(НПА) токтому менен айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген. Өзгөртүүлөргө ылайык:

- капиталдын (жетиштүүлүгүнүн) шайкештигинин айрым ченемдеринин мааниси көбөйүү жагына кайра каралган;

- левераж коэффициентинин формуласы баланстан тышкаркы милдеттенмелерди эсептөө жагында өзгөртүлдү;

- капиталдын (жетиштүүлүгүнүн) шайкештигинин коэффициенттерин эсептөөгө чейин Биринчи деңгээлдеги Базалык капиталдан чыгарылууга тийиш болгон материалдык эмес активдер боюнча корректировкалоолор киргизилген;

- банктын жетекчилигинин айкын экономикалык мааниге, мыйзамдуу максатка ээ болбогон жана/же натыйжасында, банктын кызыкчылыгына зыян келтириши мүмкүн болгон бүтүмдөргө келишүү үчүн жоопкерчилигин жогорулатуу, жана банк тарабынан мындай бүтүмдөрдү аныктоо методдорун жана ыкмаларын жөнгө салуу зарылдыгы каралган;

- кардарларды талаптагыдай текшерүү боюнча банктарга карата талаптар күчөтүлгөн.

10. Коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу, банк системасындагы кризистин натыйжасын жөнгө салуу жана активдерди төртүнчү реструктуризациялоого карата талаптарды белгилөө максатында, Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2021-жылдын 27-октябрында №2021-П-12/59-4-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2020-жылдын 29-апрелиндеги №2020-П-12/25-7-(НПА) “Коммерциялык банктар жана айрым банк эмес финансы-кредит уюмдары тарабынан активдерди классификациялоо жана потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга камга тиешелүү чегерүүлөрдү ишке ашыруу боюнча убактылуу эрежелер жөнүндө” токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” токтому кабыл алынган.

11. Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 15-декабрындагы №2021-П-12/70-2-(НПА) токтому менен Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына электрондук кол тамга коюлган документтерди электрондук форматта берген коммерциялык банктардын отчетторун кагаз түрүндө жөнөтүү талаптарын алып салуу боюнча өзгөртүүлөр киргизилген.

Бекитилген өзгөртүүлөргө ылайык, коммерциялык банктар жооптуу адамдын электрондук кол тамгасы коюлган отчетторду Улуттук банкка электрондук форматта гана берүүгө тийиш.

12. Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 15-декабрындагы №2021-П-12/70-1-(НПА) токтому менен Кардарларды аралыктан тейлөө режиминде идентификациялоо жана верификациялоо тартибине кардарларга банктык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо үчүн аралыктан идентификациялоо жана верификациялоо боюнча минималдуу талаптарды көбөйтүү жагында өзгөртүүлөр киргизилген.

Өзгөртүүлөр Кыргыз Республикасында кардарлардын аныктамасын кеңейтүү, ошондой эле коммерциялык банктарга жасалма интеллектти, машина аркылуу окутуу же кардарлардын биометриялык маалыматтарын иштеп чыгуунун болжолдуу алгоритмдеринин башка формаларын пайдалануу менен аралыктан идентификациялоо жана верификациялоо мүмкүнчүлүгүн берүү аркылуу банктык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү максатында бекитилген.

13. Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 15-декабрындагы №2021-П-12/70-3-(НПА) токтому менен Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына ислам каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырышкан банктардын капиталынын жетиштүүлүгүнүн (шайкештигинин) стандарттары боюнча өзгөртүүлөр киргизилген.

14. 2016-жылдын 16-декабрындагы №206 Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” мыйзамына ылайык келтирүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 29-декабрындагы №2021-П-12/75-1-(БС) токтому менен “Банктык, төлөм жана микрофинансылык уюмдар тарабынан сунушталган кызмат көрсөтүүлөрдүн баасын белгилөө саясатына жана маркетингдик иш-чараларды жүргүзүүгө карата минималдуу талаптар жөнүндө” жобо бекитилген.

15. Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 29-декабрындагы №2021-П-12/75-2-(БС) токтому менен мурабаха бүтүмдөрүн баалоо, таануу жана алар жөнүндө маалыматты ачыкка чыгаруу эрежелерин аныктоо максатында, Мурабаха операциясын эсепке алуу тартиби бекитилген.

16. Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 29-декабрындагы №2021-П-12/75-3-(БС) токтому менен Мурабаха операциясын эсепке алуу тартибине ылайык келтирүү максатында, Улуттук банктын ислам каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырышкан банктар тарабынан пайыздык кирешени чегербөө статусун ыйгаруу жана мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетту сунуштоо тартибин жөнгө салуучу айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр киргизилген.

ГЛОССАРИЙ

Акча рыногу – бул катышуучулар ортосунда кредиттер жана баалуу кагаздар формасындагы каражаттар кыска мөөнөткө сунушталган жана алынган рынок.

Баалуу кагаздардын кирешелүүлүгү – баалуу кагаз боюнча жылдык кирешенин анын рыноктук баасына карата катышы; баалуу кагаздын ээси алган пайда ченеми.

Баалуу кагаздар рыногу – уюштурулган биржалар жана түзүмдөр (баалуу кагаздардын компания-депозитарийлери, эсепке алуу жана клирингдик палаталар), ошондой эле биржанын ишине байланышкан кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштаган башка компаниялар. Бул категорияга иши финансылык корпорациялар тарабынан камсыздалган депозитарийлер жана электрондук клиринг системалары, ошондой эле биржалардын жана аларга байланыштуу институционалдык бирдиктердин ишине көзөмөл жүргүзгөн же аларды жөнгө салган улуттук өз алдынча жөнгө салуучу уюмдар кирет.

Банктык аманат (депозит) – бул финансы-кредит уюму башка жак менен түзгөн келишим боюнча кайтарымдуулук, төлөөгө жөндөмдүүлүк, мөөнөттүүлүк шарттарында кабыл алынган акча каражаттар суммасы. Аманаттар мөөнөттүү жана талап боюнча төлөнүүчү болуп бөлүнөт. Талап боюнча төлөнүүчү аманаттардын сактоо мөөнөтү көрсөтүлбөйт, ал эми мөөнөттүү аманаттар – белгилүү бир мөөнөткө салынат.

Банктык кредиттер – бул банк тарабынан белгилүү бир мөөнөткө кайтарымдуулук жана кредиттик пайызды төлөөгө жөндөмдүүлүк шарттарында берилген акча каражаттары.

Валюта рыногу – чет өлкө валютасын сатып алуу-сатуу боюнча операциялар ишке ашырылган рынок. Экономикалык мазмуну боюнча – бул акча рыногунун сектору, мында валюта сыяктуу өзгөчө товарга суроо-талап менен сунуш тең салмактанып турат. Өз багыты жана уюштуруу формасы боюнча бул атайын институттар жана механизмдер топтому, алар өз ара суроо талап менен сунуштун негизинде улуттук жана чет өлкө валютасын эркин сатуу жана/же сатып алуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылат.

Жумушсуздук деңгээли – айкын жумушсуз жарандардын санынын экономикалык жигердүү калктын жалпы санына карата пайыздык катышы.

Макропруденциалдык талдап-иликтөө – бүтүндөй финансы системасынын күчтүү жактарын жана чабал жерлерин баалоо жана мониторинг жүргүзүү.

Минималдуу керектөө бюджетти – жашоо минимумуна ылайык келген минималдуу ыңгайлуулуктар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркы.

Стресс-тесттер – портфелдин макроэкономикалык жагдайда же өзгөчө, бирок чындыкка жакын жагдайларда олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болушуна баа берүү үчүн колдонуучу ыкмалар.

Төлөм системаларынын жеткиликтүүлүк коэффициенти – системанын пайдалануучулары үчүн алардын талаптары боюнча кызмат көрсөтүүлөрдөн жана маалыматтардан пайдалануу мүмкүнчүлүгү катары системанын жеткиликтүүлүгүн мүнөздөгөн көрсөткүч. Техникалык үзгүлтүктөрдөн улам иштебей токтоп калуулар, электр энергиясын өчүрүүлөр, системанын операциялык күнүн кеч баштоо же эрте аяктоо, системадан пайдалануу убактысын кыскартат.

Төлөм системаларынын ликвиддүүлүк коэффициенти системанын катышуучуларынын эсептеринде төлөмдөрдү жана эсептешүүлөрдү жүргүзүү үчүн ликвиддүү каражаттардын жетиштүүлүгүн мүнөздөйт.

Турак жайдын жеткиликтүүлүк индекси – жарандардын квартира сатып алуу мүмкүнчүлүгү көз карашынан алганда, турак жай рыногунун абалынын көрсөткүчү. Стандарттуу квартиранын (54 чарчы метр жалпы аянты менен) орточо рыноктук наркынын үч адамдан турган үй-бүлөнүн (эки чоң адам жана бир өспүрүм) орточо жылдык кирешесине катышы катары эсептелет.

Финансылык активдер өзүндө капиталга катышуу инструменттерин жана инвестициялык фондунун пайларын/акцияларын, карыздык инструменттерди, туунду финансылык инструменттерди кызматкерлер үчүн акцияларга опциондорду жана монетардык алтынды камтыйт.

КЫСКАРТУУЛАРДЫН ТИЗМЕСИ

ААК – ачык акционердик коом
АКШ – Америка Кошмо Штаттары
АФКУ – Адистештирилген финансы-кредит уюму
БФКУ – банк эмес финансы-кредит уюмдары
ГСРРВ – Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы
ЕАЭБ – Евразия экономикалык бирлиги
Жер агенттиги – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жер ресурстары боюнча мамлекеттик агенттиги
ИДӨ – ички дүң өнүм
КБ – коммерциялык банктар
КБИ – керектөө баа индекси
КЖК – капиталдын жетиштүүлүк коэффициенти
КММ – күйүүчү-майлоочу материалдар
КР – Кыргыз Республикасы
КР УСК – Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети
КР ФМ – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги
К3.1. – экономикалык ликвиддүүлүк ченеми
К3.2. – кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүк ченеми
К3.3 – дароо ликвиддүүлүк ченеми
Мамлекеттик финансылык көзөмөл – Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлигине караштуу Финансы рыногун жөнгө салуу жана көзөмөлдөө мамлекеттик кызматы
МКВ – мамлекеттик казына векселдери
МКО – мамлекеттик казына облигациялары
МФУ – микрофинансылык уюм
М2 – акча массасы
ПКС – пакеттик клиринг системасы
п.п. – пайыздык пункттар
ПРБО – мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет
РППУ – потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган кам
ТСК – таза суммардык капитал
Улуттук банк – Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
ФАО (FAO) – БУУнун Азык-түлүк айыл чарба уюму
ФКУ – финансы-кредит уюму
COVID-19 (COronaVirus Disease 2019) – 2019-жылдагы коронавирус инфекциясы
DTI (Debt-to-Income) – карыз алуучулардын кредиттер (отчеттук мезгилдеги негизги карыздын суммасын жана пайыздык төлөмдөрдү кошо алганда) боюнча төлөө суммасынын карыз алуучунун кредит берүү учурунда билдирилген негизги жылдык кирешесине карата катышы
LTV (Loan-to-Value Ratio) – берилген кредиттердин көлөмүнүн күрөөлүк камсыздоонун наркына карата катышы
ROA (Return on assets) – активдердин кирешелүүлүк коэффициенти
ROE (Return on equity) – өздүк капиталдын кирешелүүлүк коэффициенти
VaR – пайыздык тобокелдик